

**ÖVERSÄTTNING AV TALSPRÅKSMARKÖRER I
*HARJUNPÄÄ JA POLIISIN POIKA/POLISENS POJKE AV
MATTI YRJÄNÄ JOENSUU***

Tammerfors universitet
Institutionen för språk- och översättningsvetenskap
Avhandling Pro Gradu
Ht 2005
Suvi Kousa
Handledare: Kristina Nikula

TAMPEREEN YLIOPISTO

Pohjoismaiset kielet

Kieli- ja käännöstieteidenlaitos

Suvi Kousa: Översättning av talspråksmarkörer i *Harjunpää ja poliisin poika/polisens pojke* av Matti Yrjänä Joensuu

Pro Gradu -tutkielma, 87 s.

Elokuu 2005

Tutkielmani tarkoituksena on tutkia, millaisia puhekielisyyskäytöksiä on Matti Yrjänä Joensuun romaanissa *Harjunpää ja poliisin poika* sekä verrata niitä teoksen ruotsinnokseen *Polisens pojke*. Selvitän, miten kirjailija ilmaisee puhekieltä tekstissään. Tarkoitukseni on myös selvittää, miltä puhuttu kieli näyttää kirjoitetussa muodossa, koska puhetta ei voi sellaiseenaan siirtää kirjoitettuun tekstiin, jos halutaan säilyttää tekstin sujuva luettavuus. Käsittelem myös hieman kääntämistä tutkielmassani.

Käytän yhteensä 322 esimerkkilauseetta, joista puolet on suomeksi ja puolet suomenkielisten lauseiden ruotsinkielisiä vastineita. Olen jaotellut lauseet eri kategorioihin, joita ovat mm. pronominit, passiivirakenteet, slangit, kiro sanat ja partikkelit. Otan mukaan tutkimukseen vain sitaateissa olevat lauseet.

Suomenkielinen romaani jäljittelee paljon puhekieltä ja kirjailija käyttää useita eri puhekielisyyskäytöksiä tekstissään. Ruotsinkielinen romaani puolestaan sisältää vain vähän puhekielisyyskäytöksiä. Eniten puhekielisyyskäytöksiä ilmenee ruotsinkielisessä teoksessa slangissa ja kiro sanoissa. Molemmat kielet käyttävät partikkeleita samalla tavalla ilmaistessaan puhekielisyyskäytöksiä. On toki mahdollista, että kääntäjä on käyttänyt puhekielisyyskäytöksiä muissa kohdissa kuin niissä, joita olen tässä tutkimuksessa tutkinut.

Avainsanat: talspråk, översättning, puhekieli, kääntäminen

INNEHÅLL

INNEHÅLL.....	
1 INLEDNING.....	1
1.1 Syfte, material och metod	2
1.2 Tidigare forskning	3
2 ROMANEN HARJUNPÄÄ JA POLIISIN POIKA.....	3
2.1 Författaren Matti Yrjänä Joensuu	3
2.2 Handlingen i romanen.....	5
2.3 Översättaren Ralf Friberg	6
3 KÄNNETECKEN PÅ TALSPRÅK.....	6
3.1 Vad är talspråk?	7
3.1.1 <i>Intonation</i>	11
3.2 Finska talspråksmarkörer	11
3.2.1 <i>Fonologiska och morfologiska drag</i>	12
3.2.2 <i>Syntaktiska drag</i>	13
3.2.3 <i>Lexikon</i>	14
3.3 Svenska talspråksmarkörer	14
3.3.1 <i>Fonologiska och morfologiska drag</i>	15
3.3.2 <i>Syntaktiska drag</i>	16
3.3.3 <i>Lexikon</i>	17
3.4 Talspråket i skriven form.....	17
3.5 Ungdomsspråk och slang	19
3.6 Fula ord.....	20
4 ATT ÖVERSÄTTA.....	22
4.1 Vad är att översätta?	22
4.2 Hurdan är en bra översättning?	24
4.3 Att översätta talspråk	26
5 UNDERSÖKNINGEN AV TALSPRÅKSMARKÖRER I HARJUNPÄÄ JA POLIISIN POIKA OCH POLISENS POJKE	27
5.1 Pronomen.....	27
5.1.1 <i>Personpronomen</i>	28
5.1.2 <i>Possessivpronomen</i>	29
5.1.3 <i>Objektformer</i>	30
5.2 Passivkonstruktioner.....	32
5.2.1 <i>Futurum</i>	33
5.2.2 <i>Presens</i>	33
5.2.3 <i>Preteritum</i>	34
5.2.4 <i>Imperativ</i>	34
5.2.5 <i>Andra observationer</i>	35
5.3 Förändringar i stavningen för att markera talspråk	36
5.3.1 <i>-i bortfaller</i>	37
5.3.2 <i>-t bortfaller</i>	38
5.3.3 <i>-a/-ä förändring</i>	38
5.3.4 <i>-ts- blir -tt-</i>	39
5.3.5 <i>Andra observationer</i>	39
5.4 Slangord och smeknamn	41
5.4.1 <i>Verb</i>	41
5.4.2 <i>Substantiv</i>	43
5.4.3 <i>Andra observationer</i>	45
5.4.4 <i>Smeknamn</i>	47
5.5 Bestämmdhet och obestämmdhet.....	50
5.5.1 <i>Bestämmdhet</i>	50
5.5.2 <i>Obestämmdhet</i>	54
5.6 Satskonstruktioner	55

5.6.1	<i>Nekningsord i början av meningen</i>	56
5.6.2	<i>Relativpronomen</i>	58
5.6.3	<i>Förslag</i>	58
5.6.4	<i>Andra observationer</i>	59
5.7	Fula ord	61
5.7.1	<i>Att översätta svordomar</i>	61
5.7.2	<i>Milda svordomar</i>	62
5.7.3	<i>Kraftiga svordomar</i>	63
5.7.4	<i>Eufemismer</i>	65
5.7.5	<i>Andra observationer</i>	65
5.8	Partiklar	67
5.8.1	<i>Affix</i>	68
5.8.2	<i>Partiklar som har en fast plats</i>	69
5.8.3	<i>Andra observationer</i>	71
5.9	Andra observationer	72
5.9.1	<i>Retorisk upprepning</i>	72
5.9.2	<i>Registernummer, andra siffror och bokstäver</i>	74
5.9.3	<i>Hälsningar</i>	75
5.9.4	<i>Talspråkliga former av namn</i>	76
5.10	Översättarens förändringar i försöket att efterlikna talspråk	77
5.10.1	<i>Användningen av svordomar</i>	77
5.10.2	<i>Användningen av slang och liknande uttryck</i>	79
5.10.3	<i>Andra observationer</i>	80
6	DISKUSSION OCH SAMMANFATTNING	82
	LITTERATUR	85

1 INLEDNING

Jag kommer i denna avhandling att försöka reda ut hurdana talspråksmarkörer det finns i romanen *Harjunpää ja poliisin poika/Polisens pojke*. Jag koncentrerar mig på finska talspråksmarkörer och hur dessa markörer återges i svensk text. Mitt syfte är alltså att reda ut hur författaren återger talspråk i sin text och vad det är som gör att något uppfattas som talspråk och inte som standardspråk. Sålunda försöker jag reda ut hur det ser ut när talspråk står i skriven form. Det är nämligen omöjligt att överföra talspråk direkt till skrift eftersom man talar ett språk som skiljer sig från standardspråket och har vant sig vid att skriva ett mer standardiserat språk (Linell 1982 s. 230).

Jag har valt detta ämne eftersom jag alltid har varit intresserad av översättning och vad som händer när översättaren gör sitt arbete grundligt. Talspråket intresserar eftersom det inte går att översätta ord för ord. Det finns, enligt min åsikt, mer variation i talspråk än i standardspråk, talspråket är mer utmanande, därför har jag intresse för det. Joensuu's roman har jag valt eftersom jag har läst den finska versionen redan tidigare och har tyckt om den och jag tycker att den innehåller ganska mycket varierande talspråk. När jag funderade på pro gradu-ämnet, bestämde jag mig för att undersöka översättningen just till denna roman.

I fortsättningen kommer jag att säga några ord om vad som händer när man översätter text från ett språk till ett annat språk. Översättning är inte bara en mekanisk funktion som vem som helst kan utföra utan arbetet är mycket krävande. Man måste känna till både källspråket och målspråket och därtill även den kultur som står bakom dessa språk. Man måste veta när det går att översätta direkt och när man måste använda andra lösningar. I min undersökning kommer jag att ta upp några exempelmeningar för att granska översättningen från finska till svenska gällande just talspråksmarkörer.

Innan jag börjar själva undersökningen kommer jag att kort behandla författaren och översättaren, efter det någonting om talspråket och översättningsprocessen.

1.1 Syfte, material och metod

I denna avhandling är mitt syfte att försöka reda ut hur talspråk återges i skriven form. Vilka markörer gäller när det är fråga om talspråk i stället för rent standardspråk? Jag koncentrerar mig först på finska talspråksmarkörer och deras förekomst i romanen eftersom jag först måste känna till hur finska talspråksmarkörer används innan jag kan fortsätta med detta ämne. I fortsättningen kommer jag likaså att studera svenska talspråksmarkörer. Jag antar att det syns ganska klart i texten i romanen när det är fråga om talspråk även om det inte är fråga om just det talspråk vi hör ute på gatan.

Mitt material består av en roman, som heter *Harjunpää ja poliisin poika* av Matti Yrjänä Joensuu. Romanen publicerades år 1983. Dess svenska version heter *Polisens pojke* och publicerades också år 1983. Ralf Friberg har översatt romanen till svenska. Jag har också använt en hel del bakgrundsmaterial och som största hjälp har jag använt en bok av Maarit Berg och Leena Silfverberg som heter *Kato hei puhekielen alkeet* från år 1997.

Exempelsatserna som jag skall använda får jag genom att först lista upp alla satser inom citattecknen. Efter det kommer jag att gruppera satserna i olika kategorier, vilka jag granskar närmare i min avhandling. Sådana kategorier är t.ex. pronomen, slangord, fula ord och partiklar. Jag kommer att slumpmässigt undersöka femton finska satser och de svenska motsvarigheterna inom varje kategori. Under rubriken smeknamn finns det sammanlagt 22 exempel, eftersom det inte finns flera smeknamn i romanen. Jag skall alltså studera dem alla. Endast sådana satser som står inom citattecknen accepteras i undersökningen. Tillammans blir det tillräckligt många exempelsatser, dvs. 322 stycken av vilka hälften är på finska och hälften är på svenska, för att jag skall kunna tolka hur talspråklighet syns i skriven text. Jag kommer att ta med satser som innehåller talspråksmarkörer, men också sådana satser som representerar standardspråk, ifall de råkar förekomma i mitt sampel.

I mitt material använder jag endast termerna standardspråk och talspråk. Genom att använda termen *standardspråk* syftar jag på det språk som är väldigt vårdat och när talaren uttrycker sig enligt grammatikens regler. Men även detta språk accepterar jag, om sådana satser förekommer eftersom det kan hända att författaren använder denna stil av något visst skäl, kanske för att markera t.ex. talarens ålder eller kön. Termen *talspråk* syftar på talat språk och i skrift på språk som innehåller talspråksmarkörer.

1.2 Tidigare forskning

Man har utforskat det finska talspråkets regionala dialektskillnader ganska noggrant men dagens talspråk har man i Finland studerat (i Tammerfors, i Åbo, i Jyväskylä och i Helsingfors) först fr.o.m. början av 1970-talet (Berg & Silfverberg 1997 s. 126). Man har också forskat en hel del i ungdomsspråk under åren. En av de mest kända forskarna inom detta forskningsområde är Ulla-Britt Kotsinas som har forskat i det svenska talspråket och ungdomsspråket. Översättningsvetenskap har också uppstått ganska sent, nämligen på 1950-talet, men det finns numera många forskare som arbetar med översättningsvetenskap t.ex. J. C. Catford på 1980-talet och P. Newmark på 1990-talet. Rune Ingo (t.ex. *Från källspråk till målspråk*, 1991), Paula Huhtala (t.ex. *Från teori till praktik. Analys av översättningar från finska till svenska*, 1995) och I. Sorvali (t.ex. *Kielenkääntämisen tutkimuksen ja ope- tuksen ongelmia*, 1988) har också publicerat många undersökningar gällande översättning.

2 ROMANEN *HARJUNPÄÄ JA POLIISIN POIKA*

I detta kapitel kommer jag att kort redogöra för författaren Matti Yrjänä Joensuu och hans liv. Därtill berättar jag om intrigen i boken som utgör bakgrund till min undersökning och till slut skriver jag några ord om översättaren till boken.

2.1 Författaren Matti Yrjänä Joensuu

Matti Yrjänä Joensuu, sonen till en diplomingenjör, är född i Helsingfors 1948. Han tog studenten år 1969. Han blev utexaminerad som polis, den lägre examen tog han år 1973 och den högre examen år 1977. Han arbetade som konstapel åren 1971-79, som överkonstapel åren 1979-86 och efter det som kriminalöverkonstapel i Helsingfors. (Tarkka 1989 s. 69)

År 1975 organiserade fyra förlag (Otava, Bonnier, Forum och Gyldendal) en nordisk kriminalromantävling och Joensuu vann den finska tävlingen med sitt verk *Väkivallan virkamies*, som utkom år 1976. Hans första verk var medelmåttigt, men han skärpte sig i sina följande verk: *Possu ja paavin panttivangit* (1977) och *Harjunpää ja pyromaani* (1978). Andra romaner av Joensuu är *Harjunpää ja kapteeni Karhu* (1981), *Harjunpää ja ahdiste- lija* (1982), *Harjunpää ja poliisin poika* (1983), *Harjunpää ja heimolaiset* (1984), *Harjun-*

pää ja rakkauden lait (1985) och *Harjunpää ja kiusantekijät* (1986). Hela tiden har hans position som en av de mest betydande kriminalförfattarna på 1970 och -80-talet blivit starkare och hans böcker har blivit översatta till olika språk, t.ex. svenska och franska. (Koskela 1990 s. 117-118)

Joensuu böcker berättar om vardagen hos kriminalpoliserna. Hans romaner är realistiska. Joensuu avslöjar i sina böcker att han är rädd för både det fysiska våldet och det våld som gömmer sig i samhällets strukturer. Hjaltefiguren i hans romaner är överkonstapel Timo Harjunpää som utreder alldeles vanliga brott mot liv och hälsa. Gärningsmän, vittnen och offer är oftast ”mindre värda människor”, dvs. de är fattiga, alkoholister, lösdrivare och småbrottslingar. Harjunpää vill inte bli en sådan yrkesutövare som inte kan känna någonting, han vill bevara sin mjukhet och förstå de människor som har gjort någonting brottsligt. (Tarkka 1989 s. 69)

Koskela har samma åsikt som Tarkka att styrkan i Joensuu romaner faktiskt ligger i den realistiska berättartekniken och därtill i den psykologiska och sociala skarpsyntheten. Joensuu romaner innehåller inte några fiffigt planerade och stiligt förverkligade brott, men inte heller några hårdkokta poliser med strålande slutledningsförmåga. I stället innehåller de vardagligt arbete, ouppfyllda förhoppningar och desperata gärningar. T.ex. mord är vanligen en olycklig slump som inte hade hänt om någonting hade varit annorlunda. (Koskela 1997 s. 50)

Koskela fortsätter med att konstatera att även om brotten i romanerna inte är så fina, är det samma sak med polisarbetet som inte heller är någonting speciellt. Hjaltegärningar är sällsynta. Det vanliga polisarbetet gäller att fråga sig fram, samla in uppgifter, gå igenom dem och kolla deras förenlighet, och få samarbete, som inte alltid fungerar, att fungera bättre. Koskela har också lagt märke till att det kommer fram mänsklig nöd, fördomsfullhet, girighet och social och ekonomisk ojämlikhet bakom välfärdsstatens kulisser medan i Joensuu värld poliserna bara är goda och gärningsmännen bara elaka. Poliserna kan också arbeta med tanke på sina egna intressen, de kan låta sina fördomar leda dem vilse och de kan till och med bete sig brottsligt. Gärningsmännen har å andra sidan gjort det som de har gjort p.g.a. trångmål och brist, inte därför att de verkligen hade tänkt genom det innan de har genomfört sina brott. Det klassiska problemet mellan det goda och det onda är inte så lätt att lösa. Det är inte bara en slump att Harjunpääs favoritbok är *Sinuhe Egyptiern* av

Mika Waltari. Det är evigt att människorna är onda och det upprepas i olika form från tid till tid. (Koskela 1997 s. 50-51)

Utmärkande drag för Harjunpää-böckerna är den sakkunniga beskrivningen av polisverksamheten. T.ex. *Harjunpää ja poliisin poika* sätter sig in i ungdomarnas våldsamhet och boken innehåller också hård kritik av polisens auktoritära attityder. Å ena sidan är enligt Tarkka den överflödiga känsligheten och den periodiska konventionalismen i människobilden svagheten i Joensuu verk. Å andra sidan tycker Tarkka att böckernas goda sidor är den magnifika miljöbeskrivningen, den sociologiska nyfikenheten och den goda dramatiska utvecklingen. Gång på gång är Joensuu förmögen att skriva en ny berättelse som är spännande och rörande på nytt sätt. Han upprepar bara i detalj, men som bäst är han professionell och sitter inte fast inom kriminalromangenren utan vågar gå över gränserna. (Tarkka 1989 s. 69-70)

2.2 Handlingen i romanen

Polisens pojke är en berättelse om två killar, Mikael och Leo. Mikael är 14 år gammal och Leo är två år äldre. De är ungdomar som får göra vad de vill utan att föräldrarna bryr sig om det. De har bara ett enda mål, att höja tempot i livet, att se att det verkligen händer någonting.

En kväll dödar de en man bara för att han inte ger dem tobak. Det är egentligen inte meningen att döda honom, men det blir så i alla fall. Och det händer också på nytt, de dödar en annan man, som till och med har en familj att försörja. Killarna mår mentalt så illa att de inte riktigt vet hur de borde bete sig för att kunna må bättre.

Mikaels pappa är polis, men han slår Mikael med ett läderbälte och tycker att han är lika onödig och usel som Mikaels storebror som numera är död. Hans mamma vågar inte sätta sig upp emot sin make och Mikael har ingen annan att gå till än Ulla som bor i närheten men som inte vet allting om hans liv. Leo bor tillsammans med sin mamma som super och inte alls har kontakt med honom. Hans pappa sitter i fängelse i Sverige. Leo har ingen annan att hänga med än Mikael.

Timo Harjunpää skall reda ut dödandet av männen och ju längre han avancerar i utredningen desto mer ser han likgiltighet, hjälplös nöd, trötthet på livet och hat. Han undrar vad som egentligen har hänt i samhället, då dess barn beter sig som de gör. Han försöker göra sitt bästa för att hjälpa Mikael, men killen fattar sitt eget beslut och tar livet av sig eftersom han är så känslig att det är omöjligt för honom att leva med en så stor börda på axlarna. Leo är annorlunda, han försöker vara så tuff som möjligt, så länge som möjligt. Endast Mikael har sett Leos mjukare sida men till slut kommer Leo att bli ensam han också. Han kommer att hamna i fängelse, liksom sin pappa.

2.3 Översättaren Ralf Friberg

Ralf Friberg är född i Helsingfors år 1936 (Internetkälla 1). Han var Finlands ambassadör i Köpenhamn många år. Han har arbetat som chefredaktör vid *Östra Nyland* år 1957 och vid *Iltalehti* under åren 1984-87. Han arbetade som journalist vid *Huvudstadsbladet* åren 1959-63 samt som nyhetschef vid Finlands radio och TV (*Yleisradio*) åren 1965-70. Han har varit korrespondent för danska *Politiken* och norska *Arbeiderbladet*. Friberg har varit socialdemokratisk medlem av Finlands riksdag åren 1970-79 och åren 1977-79 var han medlem av Nordiska rådet. Informationschef i Nordiska ministerrådet var han åren 1980-82 (Internetkälla 2). Han har även varit pressråd vid Finlands ambassad i Stockholm. Som ambassadör var han i Aten åren 1992-95 och därefter likaså i Köpenhamn. (Internetkälla 3) Ralf Friberg har också haft tid att översätta böcker. Han har översatt t.ex. följande böcker från finska till svenska *Polisens pojke* (1983), *Stamfejden* (1984) och *Blott för kärleks skull* (1986) av Matti Yrjänä Joensuu. Därtill har han översatt en bok av Arne Treholt som heter *Yksin* (1986) på finska från norska till finska. (Riimi-databas)

3 KÄNNETECKEN PÅ TALSPRÅK

I detta kapitel kommer jag att redogöra för vad som är typiskt för talspråk i allmänhet. Vad är det som gör att något är talspråk och ingen annan form av språk, t.ex. standardspråk. Jag skall också reda ut hurdana talspråksmarkörer det finns i det finska samt i det svenska språket. Därtill kommer jag att behandla vad det innebär att ha talat språk i skrift. Jag berättar också om vad ungdomsspråk och fula ord innebär. Jag anser dem vara talspråk i min avhandling.

3.1 Vad är talspråk?

Talet skiljer sig från skriften genom att vara ett dynamiskt och förgängligt beteende, därtill är talet mycket beroende av kontexten vilket betyder att talsituationen inte endast innehåller ord utan också icke-verbala signaler som kan uppfattas både av talaren och lyssnaren och de använder dem också båda. Skriften är i stället mycket mer kontextoberoende, och den är också permanent. Sändaren och mottagaren behöver inte vara nära varandra i tid, rum och bakgrundskunskaper när det gäller skrift. (Linell 1982 s. 52)

Miller & Weinert konstaterar att det är svårt att klart definiera vad som är skrivet språk och vad som är talat språk i allmänhet. De tillägger att människorna kan och alltid kommer att använda sådana ord och syntaktiska konstruktioner i sitt tal som vanligtvis förekommer endast i den formella, skrivna texten. Miller & Weinert konstaterar också att detta dock syftar på människor som har en högre utbildning. De fortsätter med att säga att om man utesluter dem som är högt utbildade och använder mycket komplicerat språk även i det informella talet och de som använder talspråksmarkörer och vardagsspråk i skrivet språk, kan man konstatera att det ändå finns många syntaktiska och lexikaliska skillnader mellan skrivet och talat språk. (Miller & Weinert 1998 s. 21-22)

Det är fel att anta att talspråket inte har någon grammatik. Det måste ha grammatik liksom standardspråket eftersom det annars bara skulle vara enstaka ord som inte hör ihop. Det finns skillnader mellan tal- och standardspråket, det mesta av talet planeras under tiden man talar medan man i regel kan sitta och skriva i lugn och ro. Det är möjligt att avbryta skrivandet och söka upp mer information och fortsätta sedan utan att den blivande läsaren märker att det har funnits pauser. När man läser får man själv bestämma över tempo men när det är fråga om tal får man lov att hänga med i tempot även om det inte passar lyssnaren. (Teleman 1983 s. 3-5)

Miller & Weinert har listat några markörer som är typiska för talat språk:

- 1) Man producerar talat språk här och nu utan möjligheter till redigering. Medan man skriver har skribenten möjligheten att hålla pauser och tänka på det han eller hon skriver som Teleman också konstaterade ovan.
- 2) Talat språk är begränsat i det kortvariga minnet vilket gäller både talaren och lyssnaren.

- 3) Talat språk är sådant språk som vanligen produceras genom att man talar i samma tid och rum som lyssnaren befinner sig i.
- 4) Talat språk innehåller intonation, amplitud, rytm och ljudkvalitet.
- 5) Talat språk innehåller också gester, ansiktsuttryck och alla andra signaler som talar sitt eget språk.

Dessa typiska markörer (1-5) reflekteras i vissa lingvistiska egenskaper (a-g):

- a) Informationen är ordentligt placerad, lite information i varje sats och mening.
- b) Talat språk har färre bisatser och flera huvudsatser än skrivet språk och därtill är samordningarna enklare.
- c) Syntaxen i talat språk är i allmänhet osammanhängande och splittrad. Meningarna är enklare än i skrivet språk, likaså satskonstruktionerna. Deiktisk syftning spelar en stor roll i tal. Deiktisk syftning är utpekande och betyder att pronomenet syftar på någonting i talsituationen (Andersson 1994 s. 40).
- d) En sats är inte en användbar, analytisk enhet för informellt talat språk.
- e) Det är inte ovanligt om ordningen mellan huvudord och bestämmningar inte alltid stämmer med grammatiken i talat språk.
- f) Lexikonet är smalare i talat språk än i skrivet språk.
- g) Vissa konstruktioner förekommer i talat språk men inte i skrivet språk och tvärtom.

Miller & Weinert tillägger att konstruktionerna i talat språk har utvecklats på så sätt att man kan använda dem i sådana situationer där man vanligen brukar prata. (Miller & Weinert 1998 s. 22-23)

Strömquist håller med Miller & Weinert eftersom hon konstaterar att de grundläggande skillnaderna mellan tal och skrift är följande: talet är dialogiskt/monologiskt, flyktigt samt är verbalt och icke-verbalt. Därtill har talaren kort planeringstid, gemensamt samtalsrum med lyssnaren, bra kännedom om mottagarens referensram och möjlighet till återkoppling. Skriften är i stället monologisk, varaktig, den har lång planeringstid, inte gemensamt samtalsrum, mindre god kännedom om mottagarens referensram, ingen eller ringa möjlighet till återkoppling och skrift är endast verbal. (Strömquist 1992 s. 197)

Andersson (1985 s. 71) har också listat drag som är typiska för talet framför allt när det gäller en formell situation:

- a) mindre dialektalt uttal och ordval
- b) färre assimilationer och uttalslättnader

- c) mer standardspråksanpassande former i uttal och meningsbyggnad
- d) mindre ledigt ordval
- e) mindre slang och svordomar
- f) mindre skämt, jargong och ordlekar
- g) mer dämpad icke-verbal kommunikation.

Teleman konstaterar att skriften och talet är olika eftersom de bakomliggande normerna är olika:

- 1) Språkformerna uppvisar vissa rent *konventionella normolikheter* och
- 2) det uppstår en nödvändig normolikhet beroende på de olika konkreta *substanser* som tal och skrift uttrycks i.

Konventionella normolikheter betyder att det finns historiskt konventionella skillnader mellan normer för tal och skrift. Det är också viktigt att komma ihåg att konventioner är historiska och därför föränderliga. Man kunde säga att skriften regleras av en grammatik och talet på samma språk av många grammatiker. De har delvis samma regler men till slut är de ganska olika. Substansberoende normskillnader innehåller sådana punkter som t.ex. de grafiska tecknen, mellanrum för att avgränsa bokstäver och ord enligt vissa regler och förkortning. Substansberoende normskillnader är till stor del de samma från ett språk till ett annat medan de konventionella normolikheterna varierar från språk till språk. (Teleman 1983 s. 11-14)

Det följande citatet har jag lånat ur Teleman för att visa några talspråkligheter i verkligheten:

- Jag blev ju bjuden på bal *efter det* också. (därefter, sedan)
- Jag blev ofta bjuden dit på hennes födelsedagar *och så där*. (och vid liknande tillfällen)
- Han* hade satsat 70.000, *hennes far*. (Hennes far...)
- Och* då låg de i West Hartlepool. *Och* det var första gången de började bomba. (-)
- Men sen i åttan, *då* hade vi ju bal. (-)
- Hon hade ont om pengar på slutet, *för att* då hade det mesta gått åt. (för, ty)

(Teleman 1983 s. 12)

Det är ofta så att man talar genom att använda ett talspråk som är mer eller mindre dialektalt präglat (dvs. att det har sådana egenheter som t.ex. hörs i talet som uttal, böjning,

ordval och syntax). Skriften däremot är vanligen skriven enligt standardiserade regler som har ganska mycket att göra med riksspråksnormerna. Standardspråksnormen är ganska konservativ eftersom det skrivna språket ganska sällan förändras från tidigare stil, medan talspråket brukar förändras nästan hela tiden. (Linell 1982 s. 230)

Standardspråket är sekundärt när man jämför det med talspråket eftersom det nämligen är talspråket barnen lär sig först, och de kanske först i skolan (eller i vissa länder aldrig) lär sig standardspråket. Ändå har standardspråket mycket större status än talspråket i de flesta kulturer. Standardspråket har ofta betraktats som det riktiga språket som har alla de korrekta och vårdade elementen inom sig, medan talspråket förefaller vara otillräckligt, enkelt och felaktigt. (Linell 1982 s. 230-231)

Följande svenska talspråksmarkörer har jag tagit ur Linells bok:

Syntaktiskt ej helt sammanhängande konstruktioner:

Avbrott: *då va de liksom inget å...*

Uppreningar: *å de e klart de blir ju... de blir ju lite spring*

Korrigeringar: *många e ju... har ju den inställningen*

Anakoluter (satsen slutar på ett sätt som inte stämmer med dess början): *dom e... ju dom enda som jag egentligen har me å göra e finländare*

Tvekpauzer, pausutfyllande ord: *liksom, alltså* etc.

Andra syntaktiska drag:

Föredrar ofta sidoordning (samordning) framför underordning.

Huvudsatsegenskaper även hos bisatser: *Lasse sa att han skulle inte komma. Det är klart att Lasse, han tycker inte det är bra*

Få satsförkortningar, typ predikativt attribut, apposition

Emfatisk omskrivning: *Det va igår ja kom hem.*

Dubbel satsdel (med samma referens): *Lasse är inte dum, han.*

Han är inte dum, Lasse.

Lasse, han är inte dum.

Satsflätor: *Igår vet jag inte om hon var i stan.*

Även satsadverbial sist i satsen: *Han har varit här i tre år faktiskt.*

Vad för -konstruktion i frågor: *Vad har du träffat för människor idag?*

Duppelsupinum, duppelimperativ: *Jag har inte kunnat gått ut idag. Sluta (å) gråt nu!*

Elliptiska utelämnningar: *Han vill hem. Å du?*

Polysyndes: *bilar å motorcyklar å hästar å bussar*

(Linell 1982 s. 234).

3.1.1 Intonation

Norstedts stora svenska ordbok (1995 s. 533 i fortsättningen använder jag bara initialerna NSSO) definierar intonation på följande sätt ”karakteristisk växling i röstens tonhöjd vid tal typisk för viss person, viss trakt el. visst språk.” Enligt Kjellin är intonation en del av prosodin, de andra delarna är rytm och tonaccent. Därtill poängterar han att prosodin kan variera om talaren tycker att någonting i satsen är speciellt viktigt. (Kjellin 1998 s. 25)

Kjellin fortsätter att det i princip går att konstatera att man först måste bestämma alla betonade stavelser. Därefter är alla stavelser som inte är betonade obetonade. Den svenska intonationen är en sorts melodi som kan gå antingen upp, ner, rakt fram eller i vågor. De två viktigaste svenska intonationstyperna är vanlig betoningsintonation, som är uppförsbacke och slutintonation som liknar nerförsbacke. Får ordet mera betoning, kallas denna betoning för fokusintonation. Denna intonation används mest för emfas och kontrast. I en ja/nej -fråga brukar verbet stå i fokus och får alltså fokusintonation även om det inte är obligatoriskt. (Kjellin 1998 s. 37-38, 59-60)

Intonationen i finskan kan sägas vara säker (dvs. det är rätt så svårt att göra fel när det gäller intonationen i finskan), alternativ och den del som innehåller mest information i kommunikationen när det inte finns tillräckligt mycket information i den segmentala konstruktionen. När det gäller grammatik, spelar intonationen i finskan inte någon stor roll, men när det är fråga om talat språk eller elliptiska satser och det fattas alla andra vinkar om vad det sägs blir intonationen den allra viktigaste vinken. I konstateranden är intonationen vanligen sjunkande om konstaterandet är avslutande. Finns det flera konstateranden går intonationen rakt fram tills den i det sista konstaterandet går ner. (Nieminen 1985 s. 1-2)

3.2 Finska talspråksmarkörer

Det är typiskt för det finska talspråkets ordförråd att det finns färre långa ord och att man använder många verb och pronomen och färre substantiv än i skrift (Berg & Silfverberg 1997 s. 126). Miller & Weinert är av samma åsikt och konstaterar att det är typiskt för talspråk att det innehåller många pronomen (Miller & Weinert 1998 s. 23). Det är också vanligt att det fattas ljud i slutet av ord, både vokaler (*täs = tässä*) och konsonanter (*kotii = kotiin*). Då man talar snabbt händer det att orden dras ihop och så kan flera ord låta som ett

ord t.ex. *mullon kylmä* = *minulla on kylmä*. Speciellt korta ord som pronomen uttals ofta samtidigt som verb (*ootsä?*). (Berg & Silfverberg 1997 s. 126) Mera om dessa markörer följer i stycke 3.2.1. Ikola konstaterar att det är lätt att veta varifrån i Finland talaren kommer på basis av det vardagliga talspråket, även om talaren inte använder den lokala dialekten. Människor från östra Finland använder slappa anslutningar, de som kommer från t.ex. Kymmenedalen använder ord som *mie* och *sie*, savolaxarna använder diftongerade långa *a* och *ä* och de som kommer t.ex. från Egentliga-Finland och Satakunda använder kortare vokaler i slutstavelserna. Dessa är bara några få exempel på detta fenomen. (Ikola 1972 s. 20)

Om ljud faller bort eller inte beror på flera faktorer. Sådana faktorer är taltempo, situation, individuell talstil, social bakgrund, ålder och kön. Begriplighet är en viktig faktor ytterligare. Det finns ord som inte kan förlora vissa ljud eftersom det kan försvåra förståendet t.ex. *i* i plural. Man kan konstatera att ett ljud kan lämnas bort om ljudet inte är viktigt men det hålls kvar om det är viktigt. Ljud hålls kvar också i betonat tal. (Berg & Silfverberg 1997 s. 126) Också jag tycker att olika faktorer har inverkan på hur man talar. Vill man tala så tydligt och långsamt som möjligt, lämnar man säkerligen inte ett enda ljud utan att uttala det. Om uttalet inte spelar någon stor roll, fäster man inte uppmärksamheten vid det utan talar som vanligt och troligen försvinner några ljud här och där om de inte är viktiga för förståelsens skull.

3.2.1 Fonologiska och morfologiska drag

Vokaler försvinner eller blir förändrade. *-i* försvinner i slutet av ord eller i slutet av diftong (translativ *ksi* t.ex. *vanhaks* och konditional *isi* t.ex. *lähtis* i slutet av 3 person i sg.). Om början av konditional (dvs. det första *-i-*) är en diftong med den vokal som står före *-i* kan detta *-i-* försvinna, t.ex. *jos mä tietäsin*. Det är också vanligt att *-i* faller bort i andra ord, ofta efter *-s-* t.ex. *yks*, *miks* och *uus*. Likaså faller *-i* i diftongen bort när bokstaven *-i-* ingår i den andra stavelsen i adjektiv t.ex. *-ai-* => *millane*. (Berg & Silfverberg 1997 s. 127)

-A/-ä kan försvinna i slutet av ord t.ex. *-ssa/-ssä* => *mis*, *-sta/-stä* => *mist kaupast* och *-lla/-llä* => *uudel autoll*. Vokalerna *a* och *ä* kommer att likna den vokal som står framför dem, dvs. *-ea-* => *-ee- kauheesti*, *-oa* => *-oo enemmän valoo*. Detsamma gäller också andra vo-

kaler. Denna förändring sker också i adjektiv som slutar på *-ea/-eä korkea => korkee*. Slutvokalen försvinner i frågeändelserna *-ko/-kö*. Ibland ersätter *-s* slutvokalen, t.ex. *Puhu(n)ksmä?*. Andra person sing. kan stå helt utan frågeändelsen, t.ex. *Puhutsä?*. Pronomen uttalas ofta tillsammans med verb, t.ex. *Puhuukse?* Diftongerna har möjlighet att bli öppnare på följande sätt: *-uo- => -ua- (tuali)*, *-yö => -yä*, *-ie => -ia* och *-ie => -iä*. (Berg & Silfverberg 1997 s. 128-129)

Konsonanter försvinner eller blir förändrade likaså. *-n* kan försvinna i slutet av ord. Framför några ljud, speciellt framför *-s* och *-t*, står *n* ofta kvar. *-t* faller bort i slutet av ord. Ibland försvinner också *-d*, mest när det gäller verb t.ex. *Emmä taia tulla, emmä ehi*. *-ts-* blir *-tt-* men denna förändring gäller bara några ord och den är inte systematisk. Den gäller inte t.ex. ord som *katse* och *vitsi* men den gäller i ord *viitsiä => viittiä* och *itse => itte/ite*. (Berg & Silfverberg 1997 s. 129-130)

3.2.2 Syntaktiska drag

Det är vanligt i talspråk att verb, speciellt om de är nekande, står i början av satsen före subjekt, t.ex. *Emmä tie, mis se o*. Man kan använda flera olika relativpronomen i talspråk. *Joka, mikä, kuka/ketä* och *ku* kan stå som relativpronomen. De regler som gäller pronomenen *joka* och *mikä* enligt grammatiken för standardspråk, gäller inte i talspråk. Pronomenen *se* och *ne* syftar på människor. I stället för 3 pers. plural av verb kan man använda verb som står i 3 pers. singularis, jfr *Liisa lähtee Lahteen* och *Niemiset lähtee kans*. Man använder pronomenet *me* och passivform av verb i stället för 1 pers. plural, t.ex. *Me tullaa teille huomenna*. Om subjektet är vem som helst, saknas subjekt helt och hållet. Då kan man använda verb i 3 pers. singularis utan pronomen vilket generaliserar satsen, t.ex. *Saaks tääl polttaa?*. (Berg & Silfverberg 1997 s. 133-134, 136-137)

Om man vill vara artig mot någon kan man använda preteritum i stället för presens, t.ex. *Sun nimi oli?* Genom att upprepa något ord i svaret blir ordet mera betydande, t.ex. *Tuutsä pian? – Tuun tuun*. Possesivsuffiks används sällan i talspråk. Det är vanligare att använda genitiv av personpronomen t.ex. *Mis mun kirja on?* Talspråk innehåller många verb medan standardspråk innehåller många nominaler. (Berg & Silfverberg 1997 s. 138-140)

3.2.3 Lexikon

Det är typiskt att ord blir kortare, t.ex. *karamelli* blir *karkki*. Det händer också att en del av en sammansättning blir representant för hela ordet och kan ha olika betydelser beroende på kontext, t.ex. *kone* kan syfta på *tietokone*, *pesukone* eller *lentokone*. Det är vanligt att använda slangord i talet. Slang föredrar vissa avledningstyper framför andra. Produktiva avledningar för att skapa nya ord är t.ex. *-is* (*futis*), *-ri* (*lekuri*), *-(k)ka/- (k)kä* (*narikka*), *-tsu/-tsy* (*hoitsu*), *-kku/-kky* (*enkkku*) och *-tsi* (*matsi*). Ord för fester står i pluralis och de har ofta *-ari/-äri* -avledning (*festarit*). Det är också typiskt för talspråk att ursprungligen negativa adjektiv blir positiva adjektiv och adverb. (Berg & Silfverberg 1997 s. 141-145)

3.3 Svenska talspråksmarkörer

Strömquist konstaterar att det är viktigt att lägga märke till de typiska skillnaderna mellan tal och skrift när man analyserar talad text. Man skall granska hur den ena repliken leder till den andra, hur texten byggs osv. Hon vill peka på att det är viktigt att inse vad som händer när vi talar. När det gäller talat språk är det lätt att se sådana skillnader som beror på talarens ålder, regionala tillhörighet, kön, yrke, samhällsklass eller annan grupp tillhörighet. Hon tillägger att det talade språket måste vara lätt att uppfatta eftersom lyssnaren inte har så lång tid på sig att inse vad som blev sagt. (Strömquist 1992 s. 196, 199)

Talspråk i monologform är oftast ganska nära det standardiserade standardspråket när det gäller ordval, böjning (*flickor* i stället för *flicker*) och syntax (längre och mer komplicerade meningar). Ändå finns det vissa drag som förekommer i tal oberoende av hur formell talsituationen är eller hur förberedd talaren är. Sådana drag är t.ex. *mig – mej*, *staden – stan*, *de – dom/di*. I tal är det också möjligt att underförstå en hel del. Man kan uttrycka sig vagt och oprecist och ändå kan man lita på att lyssnaren förstår vad talaren menar eftersom talaren har möjlighet att använda det icke-verbala språket och att i det verbala språket använda olika utpekande uttryck som *den här*, *den där*, *där borta* osv. Dubbel satsdel och andra upprepningar, t.ex. förstärkningar, är typiska drag för talspråket, och de innebär en utökning av antalet ord, liksom formuleringar med *det finns*, *det är*. Det är också lika vanligt att det förekommer korrigeringar och upprepningar i tal. (Strömquist 1992 s. 196-197, 199, 205)

3.3.1 Fonologiska och morfologiska drag

Att människor har olika regionala och sociala bakgrunder förorsakar att deras uttal och böjning varierar starkt i tal. Det är viktigt att lära sig att det inte går att skriva på samma sätt som man talar eftersom det skrivna språkets praktiska konventioner utesluter en del av den variation som karakteriserar talet. Några exempel på sådana ord som inte borde skrivas ut på samma sätt som de uttalas är t.ex. dialektala ordformer som *takena* för *taken*, *slaji* eller *slagi* för *slagit*, liksom formerna *våran* och *eran* i stället för *vår* och *er*. Människor försöker tala med så lite effekt som möjligt och också det snabba mediet kräver uttalslättnader vilket orsakar att det finns ord som *mej* och *sej* i stället för *mig* och *sig* eller *massäck* och *plastak* för *matsäck* och *plasttak*. (Strömquist 1992 s. 201)

Man säger också *låkt*, *hökt* och *till hafs* även om orden skrivs *låg*, *hög* och *hav*. Detta beror förstås på de efterföljande ljuden *-t* och *-s* som förorsakar att *-g* och *-v* förändras till *-k* och *-f*. Det finns i det naturliga talspråket flera uttalslättnader än man ens är medveten om. *Birger Jarlsgatan* kan mycket bra heta *bjasgatan* och *Ålvsborgsbron* kan heta *ällsbossbon*. Man skriver *ett och ett halvt år* men säger oftast *ett ott halt år*. (Andersson 1985 s. 71)

Det uttalas *de* av de flesta svensktalande, t.ex. *de e bra* och *de går fint*. Förstås finns det människor som säger *det*, åtminstone då de vill tala tydligt, men normaluttalet är *de*. *-t* kan falla bort också i slutet av bestämd form på substantiv (*huset* => *huse*) och verbets supinumform (*sprungit* => *sprungi*) men detta gäller mest Mälardalen och norrut. Orden *litet* och *mycket* saknar ofta *-t* när de står som bestämmingar och markerar grad av något, t.ex. *lite kaffe* och *mycke socker*. Ordet *är* kan också vara lite varierande, det uttalas oftast *e*, men några säger *ä*, t.ex. *de ä bra* och så klart finns det några som säger *är*. *-r* kan försvinna i slutet av imperfektformen *var*, t.ex. *de va bra*. Därtill uttalas verbens presens-*r* ganska svagt av de flesta språkbrukare, t.ex. *han springe fort*. *Och* uttalas som *å*, *till* som *te*, *vid* som *ve* och ganska ofta fattas det *-g* i slutet av *jag*. (Andersson 2000 s. 50-52, 60)

Det händer likaså att *-nd* blir *-nn*, t.ex. *grand* => *grann* och *sand* => *sann*. Adjektivet *liten* har böjningsformen *litet* som i *ett litet hus*. Ingen skulle skriva *ett lite hus*. Idag skriver de flesta adverbet som *lite* och adjektivet som *litet*. Enligt Andersson skall *lite* uppfattas som normalformen. Nasalassimilation är ett bekant fenomen i svenska, nasalens *n* uttalas på det

ställe där i tur och ordning *p*, *t* och *k* uttalas, t.ex. ”När vi säger *en parvel*, *en tavla* och *en kaka*, så säger vi faktiskt *em parvel*, *en tavla* och *eng kaka*.” (Andersson 2000 s. 53-55)

3.3.2 Syntaktiska drag

Det skrivna språket är mera tätt och koncentrerat än det talade språket. När det gäller tal är satserna mindre komplexa men förhållandet mellan dem är ofta komplicerat att förstå. Meningarna är korta och meningsbyggnaden är enkel. Det förekommer ofta utelämnade led och förkortade konstruktioner. Det finns flera huvudsatser och de få bisatser som förekommer brukar vara relativsatser och *att*-satser. (Strömquist 1992 s. 198)

Typiskt för syntaxen i talspråket är att satserna är samordnade (*parataktisk satsfogning*), det används ofta *polysyndes* vilket betyder att alla satserna samordnas med ett enda ord som upprepas hela tiden vilket inte är så praktiskt när det gäller skrivet språk. Se exempel nedan.

Och då / gick hon och så PAUS och då hade hon fällt upp sitt paraply och så var det ett rosa sken. PAUS (Strömquist 1992 s. 202)

Kopplar man flera ord utan bindeord är det fråga om *asyndes*. Det är också möjligt att utelämna mycket i tal, vilket betyder att talaren använder *ellips*. Det är även möjligt att använda *huvudsatsordföljd* i tal, t.ex. *Jag vet **att** han kommer **inte***. *Emfas* är likaså ett typiskt fenomen i talet, speciellt när talaren har behovet av att skapa eftertryck. Man bryter ut något led i satsen och placerar det för eftertryckets skull okonventionellt i satsen.

Men jag fattade inte / dom höll på så här / det var jättekonstigt / eh / *en tjej som hette Irina / när hennes man dog och hon skulle resa till Moskva / så sa dom så här / ja det blir som det blir / i morgon reser jag ensam /* (Strömquist 1992 s. 203)

Det är också typiskt att talaren lätt kopplar över till *direkt anföring*. I tal är det vanligt att ha högertunga satser vilket betyder att den viktigaste informationen kommer först senare i satsen. Lika vanligt är det med dubblering av satsled, t.ex. *trollkarlen han*. (Strömquist 1992 s. 202-203)

I många dialekter kan man stöta på formuleringar som *större än mej* även om det heter *större än jag* i standardspråket. Dubbelt supinum förekommer också i tal, t.ex. *Jag har inte kunnat gjort allt färdigt* i stället för *kunnat göra*. Dubbel imperativ är också en möjlig konstruktion även om den inte är acceptabel enligt grammatiken, t.ex. *Börja spring genast!* i stället för *Börja springa genast!* Strömquist antar att det är fråga om att det inte är lätt att koppla om från en verbform till en annan när man talar snabbt. (Strömquist 1992 s. 201)

3.3.3 Lexikon

Eftersom det är viktigt att lyssnaren har tillräckligt mycket tid på sig att uppfatta vad som sägs, har talspråket utvecklats sig åt det hållet att det är väldigt mångordigt. Det talade språket är sålunda ofta ordrikare än standardspråket. De relativt innehållstomma småorden ger lyssnaren mer tid att orientera sig till de innehållstunga delarna av meningarna. (Strömquist 1992 s. 199)

Talspråk innehåller många sådana ord som egentligen inte är betydelsebärande. Sådana ord kallas utfyllnadsord och exempel på dessa är *liksom*, *alltså*, *va* och *precis* med varierande funktion. Man hör dem ofta i tal men när det gäller elevuppsatser i skolan blir de snabbt raderade av lärarna. (Strömquist 1992 s. 201) Att *va* är sällsynt i skrift men ofta dyker upp i tal beror på att detta ords funktion enbart är relevant för talspråket. Ordet är en återkopplingsignal som kommer fram på bråkdelen av en sekund när det gäller tal. (Andersson 1985 s. 162) *Va* kan också vara en inledning till ett litet resonemang, som man kanske vill ha bekräftat. Det finns alltid några småord som retar vissa människor, för några år sedan var detta retande ord *va*, nuförtiden är det bl.a. *då*, som delar åsikterna. Enligt Andersson är dessa ord inte onödiga utan språkets trafiksignaler som reglerar kommunikationen snarare än ökar informationen i det som sägs. (Andersson 2000 s. 14-15)

3.4 Talspråket i skriven form

Det är omöjligt att direkt överföra autentiskt talspråk till skrift eftersom texten då inte skulle nå den avsedda effekten, nämligen att efterlikna talat språk, karakterisera de fiktiva personerna osv. Texten skulle i stället bli svårläst, svårförståelig, enkelt sagt obegriplig. (Larsson 1992 s. 38) Strömquist har en likadan åsikt när hon skriver att det är svårt att i skrift återge tal beroende av att autentiskt, nedskrivet tal ser svårläst ut. Se exempel nedan.

Men / men det var / man förstod inte va för det var olika såna där / skärmar som man skulle kolla på sånt där / som det stod olika / och / läsa (Strömquist 1992 s. 200)

Om man hör texten ovan låter den alldeles naturlig men ingen njuter av att få läsa den som text. En skriven, fiktiv dialog verkar i stället vara mer ”riktig” än en autentisk dialog. Detta kan alla lägga märke till i litteraturen. (Strömquist 1992 s. 200) Green-Vänttinen konstaterar också att det finns ifyllnader i samtal t.ex. då talaren har svårigheter att komma på ett ord eller ett namn eller att formulera sig överhuvudtaget. Ibland är det lyssnaren som kommer med spontana ifyllnader för att visa stöd. (Green-Vänttinen 1998 s. 71) Ifyllnaderna som Green-Vänttinen menar är t.ex. ljud som förekommer när talaren försöker leta efter det rätta ordet och andra tvekljud. Tvekljudet förekommer vanligen efter en längre paus. Alla dessa skulle också vara svåra och tråkiga att läsa i en text.

Detta gäller också det finska talspråket. När man talar snabbt brukar man binda orden så att flera ord verkar vara endast ett långt ord, t.ex. *Mullon on kylmä* i stället för *Minulla on kylmä*. När man binder ord faller slutkonsonanten inte alltid bort utan börjar likna den första konsonanten i det följande ordet och ljudet uttals som en lång konsonant, t.ex. *Mä lähil_lifiailee*. Förändringarna är ibland annorlunda vilket betyder att konsonanten inte blir helt likadan utan endast i den riktningen, t.ex. *-n => -m: Mum_pitää lähtee*. (Berg & Silverberg 1997 s. 126) En sådan text är ganska svårläst och därför brukar man utelämna ljudförändringarna i skriven text även om de förekommer i talet.

Larsson konstaterar också att ganska många av de moderna svenska författarna använder talspråksmarkörer men det finns ändå stora geografiska, genremässiga, åldersmässiga och individuella skillnader mellan olika författare. Det är klart att talspråksformer används mera i litterära texter än t.ex. i tidningstexter. (Larsson 1992 s. 41) Andersson tillägger att det för många är lättare att tala dialektalt än riksspråkligt, samtidigt är det lättare att skriva riksspråkligt än dialektalt. Enligt honom accepterar människorna att vi talar olika men skriver lika. (Andersson 1985 s. 77)

I skriven text kan vi inte höra intonationen utan författaren behöver andra sätt att beskriva vad det sägs och hur det sägs. Han eller hon kan använda frågetecknen, utropstecken och flera punkter än bara en. Författaren kan likaså använda kursiv, stora bokstäver och marke-

ra text med fet stil. Alla dessa tecken och stilförändringar syftar på att talaren inte talar på vanligt sätt utan kanske funderar, ropar, viskar, frågar eller gör något annat som hörs i tal men inte kan ses i skrift.

3.5 Ungdomsspråk och slang

Ungdomsspråk är det språk som ungdomarna använder när de talar med varandra. Det är ofta svårt för vuxna att förstå vad de talar om och det blir ofta sagt att ungdomarna inte kan uttrycka sig ordentligt. Det är lätt att lägga märke till att ungdomarna använder mycket slangord och deras användning av uttal, former och konstruktioner är sådant som inte riktigt stämmer med standardspråket. Därtill använder ungdomarna flitigt ord som *liksom*, *va*, *ba*, *ju*, *då*, *alltså*, osv. (Kotsinas 1994 s. 36, 71)

NSSO (1995 s. 1117) definierar slang på följande sätt: ”Delvis nyskapande, vardagligt gruppspråk, ofta bland ungdomar (i storstäderna) el. bland kamrater i yrkesgrupp”. Kotsinas däremot påstår att det är svårt att definiera slang eftersom det som är slang för en person kan vara alldeles vanliga ord för någon annan. Det är också lika vanligt att ord som någon gång har betraktats som slang idag är sådana ord som alla använder. (Kotsinas 1994 s. 58-59)

Andersson tycker också att det inte finns en exakt definition på slang. Vanligen sägs det att slang är vardagliga ord som anses ligga under det korrekta språkets nivå, dvs. att slang endast kan förekomma i vissa tal- och skrivsituationer. Han fortsätter att även om de flesta slangord är kortlivade är detta heller ingen definition på slang. Därtill är många slanguttryck bundna till en enda ort i landet och existerar där bara under en kort tid. (Andersson 1985 s. 165-166)

Man använder slang för att markera att man talar informellt och kanske för att få bättre kontakt med lyssnaren när situationen inte är så formell. Man skapar en viss stämning på så sätt. Ungdomarna använder slang just av dessa anledningar. De vill tala informellt och samtidigt markerar de gemenskap och tillhörighet till varandra. (Kotsinas 1994 s. 62) Ikola har samma åsikt om detta. Enligt honom finns det inte några människor som talar enbart slang utan människorna använder en viss talstil som bas och tillägger slangord i sitt tal. Det finns olika slags slangspråk, t.ex. skolslang, militärslang, sjömansslang, brottslingsslang

och teaterslang. Slang förenar människor inom ett gemensamt yrke, en gemensam hobby eller något annat slags samhörighet. (Ikola 1972 s. 23-24)

Ikola skiljer från varandra jargong och den vanliga slangen. Han anser att den typiska skillnaden är att slang brukar vara vitsig och spirituell, vilka inte är typiska egenskaper för jargong. Den andra skillnaden är att slanguttrycken brukar förändras snabbt och att jargong är stabilare. Det är gemensamt för både slang och jargong att deras kännetecken är mest i ordförrådet. (Ikola 1972 s. 24)

3.6 Fula ord

Det är svårt att definiera begreppet svordom eftersom man rör sig på ett väldigt känsloladdat område. Svordom är nämligen ett folkligt uttryck för visst verbalt beteende. (Kiuru & Montin 1991 s. 25) Andersson konstaterar att fult språk inte ens är nära något klart och entydigt begrepp. Han fortsätter genom att anse att det lönar sig att göra en distinktion mellan det tabubelagda och det som är bara lite fult. De tabubelagda orden är nämligen helt förbjudna och svordomarna hör till denna grupp. Därtill påminner han om att det inte är fult att ha sådana ord i ordförrådet utan det är fult endast då man använder dem. (Andersson 1985 s. 14, 23, 35)

Svordomar är inte bara någonting som uppstår i vissa språk utan dessa ord finns i de flesta språk. De är en gammal företeelse eftersom vi kan se sådana ord redan i Bibeln som varnar för missbruk av Guds namn. Det är möjligt att svordomarna är lika gamla som själva språket. (Ljung 1984 s. 12-13) I skönlitterärt tal är det vanligt att svordomar används som lågspråksmarkörer. (Liljestrand 1983 s. 63) Det lönar sig också att lägga märke till att människor har olika uppfattningar om vad som är fult, några tål mer än andra. Vissa människor accepterar vissa svordomar och det finns vissa människor som inte kan tåla en enda svordom. (Kiuru & Montin 1991 s. 21) Kulturen spelar en stor roll när det är fråga om svordomar, i en viss kultur kan någonting bedömas som fula ord, fula ting eller fula handlingar även om de inte bedöms som sådana i en annan kultur. Lika viktigt är det att ordets användning får åtminstone några och inte för få människor att reagera på ordet. (Andersson 1985 s. 15, 47).

Svordomarna består vanligen av sådana ord som beskriver fenomen som betraktas som tabubelagda. I allmänhet är det fråga om religiösa eller sexuella företeelser eller om avföring. Till den religiösa gruppen hör bl.a. följande ord: *Gud, Jesus, fan, djävulen, himmel* och *helvete*. Ord som t.ex. *skit(a)*, *knull(a)* och *kuk* tillhör de andra två grupperna. Det är just dessa sistnämnda vulgära termer som gör att vissa ord är svordomar och vissa inte är det eftersom exempelorden ovan är tabu och därför svordomar. Använder man t.ex. medicinska termer som *avföring*, *samlag* eller *penis*, tycker ingen att man svär. Åtminstone i svenskan anser man att det religiösa svärandet är ganska mildt och att övriga typer fortfarande är starka. (Ljung 1984 s. 29-30)

Att ordet blir tabubelagt beror på att ordet är starkt, laddat och kraftfullt på något sätt. Ändå är det uppenbart att om ett ord är tabubelagt, blir detta ord starkt, laddat och kraftfullt. Tabubelagda ord hämtas från olika områden men det finns förstås skillnader mellan olika kulturer, vilka ord som bedöms som farliga eller tabubelagda. Man hittar tabubelagda ord åtminstone inom följande områden:

- a) könsorgan, sexuellt umgänge (könsord, ”runda ord”)
- b) religion, kyrka (svordomar)
- c) kroppens avfallsprodukter (*kiss* och *bajs*, *skita* osv.)
- d) döden (*dö* och *döda*)
- e) fysiska och mentala handikapp (*idiot*, *CP-skadad* osv.)
- f) prostitution (*hora*, *fnask*, *torsk* osv.)
- g) narkotikahandling, kriminalitet (*tjack*, *sil*, *tjuvjävel* osv.)

För att ett ord skall ha en möjlighet att bli ett kraftuttryck är tabubeläggning en förutsättning eftersom det är genom tabubeläggningen som orden får sin laddning och kan fungera som kraftuttryck. (Andersson 1985 s. 78-79, 82)

De svenska svordomarna har vanligen religiös anknytning och de är av gammalt datum. *Djävul* är från fornsvenskan, liksom *fan* och *helvete*. De centrala svordomarna i svenskan är utrop av ilska, irritation och förvåning t.ex. *skit!*, *fan i helvete!*, *fan också!* och *det var som fan!* (Ljung 1984 s. 39-40) Enligt Andersson (1985 s. 94) brukar svenskarna svära rätt så mycket men de svordomar de använder är ganska tama och enahanda.

I finskan använder man flera olika ord som svordomar t.ex. för djävulen används det ord som *perkele* och *saatana*, vilka är starkare än orden *piru* och *pirulanta* som ändå betyder

samma sak. För helvete används orden *hitto* och *helvetti*. Därtill används det könsord som *vittu* och *kyrpä*. De svenska utropen *fan!* och *helvete!* har flera motsvarigheter i finskan som t.ex. *saatana!*, *perkele!*, *vittu!* och *jumalauta!* Som utrop för förvåning används det t.ex. *vittujen kevät!* och *sepä oli helvetti!* (Ljung 1984 s. 104) Jag kunde kanske nämna att de finska svordomarna brukar vara kraftigare än de motsvarande svenska svordomarna även om styrkan också beror på kontexten, enligt min åsikt. I Samtalsstudier har Ivars även lagt märke till att det i finlandssvenska ofta saknas sådana svenska interjektioner som *fy* (*fy fan*) och *å* (*å fan*) som är vanliga i sverigesvenska (Ivars 1998 s. 116-117). Enligt min åsikt svär finländarna alltså kraftigare än svenskarna.

4 ATT ÖVERSÄTTA

Att översätta innebär inte bara att man tar ett ord och ersätter det med ett ord i ett annat språk. Det krävs mycket mera än bara själva ersättningen. En bra översättning förutsätter att översättaren känner till både källspråket och målspråket väldigt bra, och inte endast lexikonet utan också grammatiken, och ytterligare att han eller hon behärskar till och med idiom och metaforer på båda språken. Det är också viktigt att känna till kulturen såväl i källspråkets som i målspråkets land. Man borde veta vilka ord som är lämpliga att använda i vissa länder och vilka som är olämpliga, om det går att lämna ut några uttryck utan att det gör översättningen obegriplig och om man kan översätta texten helt ordagrant eller om det är möjligt att översätta lite friare. (Se Ingo 1991 s. 16-22, 33)

4.1 Vad är att översätta?

Enligt Huhtala har översättaren flera valmöjligheter och den metod han eller hon bestämmer sig för att använda påverkar hur hela översättningen kommer att se ut eftersom ett ord, en sats eller en mening i källspråket har flera olika möjligheter att bli översatt beroende på situationen. Hon anser också att det är helheten som är det avgörande, man skall börja från enhetliga texter. (Huhtala 1995 s.15, 17) Man skall alltså bekanta sig med den hela texten innan man börjar översätta den för att kunna behärska helheten, inte bara detaljer.

Ingo utgår också ifrån det att det är ganska omöjligt att översätta precis ord för ord. Det finns flera orsaker till detta: allmänna lingvistiska principer och de olika kulturella bakgrunder som alla språk har. Förhållandet mellan ordet och dess betydelse är konventionellt.

Det gäller även de onomatopoetiska orden, även om man tycker att deras ljudform är lättare att motivera, t.ex. en finsk hund säger *hau, hau* och en svensk hund säger *vov, vov*. Färgerna har inte nödvändigtvis motsvarande ord i alla språk. Den grammatiska strukturen varierar från ett språk till ett annat. Människor med olika språkbakgrunder och olika miljöer upplever världen olika. (Ingo 1982 s. 4) Dessa skillnader orsakar att det är svårt att översätta texter om man inte är medveten om alla ovannämnda punkter.

Skribenten kan välja sin mottagargrupp, sitt syfte, sin stil, osv. men översättaren har inte samma möjlighet. Översättningen kan göras i ett annat land, i en annan kultur och i en annan tid för andra mottagare. Det kan också hända att ett land inte accepterar originalet sådant som det är utan att det krävs vissa förändringar i verket. Det är även möjligt att översättningens funktion skiljer sig från originalets funktion. Det är bra att komma ihåg att skribenten och översättaren har två olika språk att arbeta med och det är därför de har olika uttrycksmöjligheter. (Huhtala 1995 s. 26-27)

Ingo tycker att den mest idealistiska situationen för översättaren är när en tvåspråkig person översätter från främmande språk till sitt modersmål. Det vore också en bra situation om översättaren har två modersmål. Det är också möjligt att översätta från modersmål till främmande språk men detta kan orsaka problem om översättaren inte behärskar det främmande språket tillräckligt bra. Ingo konstaterar att översättaren alltid är ansvarig för det han eller hon har producerat, å ena sidan inför den originellt textens skribent och å andra sidan inför läsaren av översättningen. (Ingo 1982 s. 6-9)

Ingo konstaterar också att det krävs flera egenskaper av en professionell översättare. Översättaren måste ha bättre språkkunskaper än genomsnittet samt en bra stilinstinkt. När det gäller målspråket måste översättaren behärska dess struktur bra och ha aktiva och kreativa språkkunskaper i målspråket. Översättaren skall ha god allmänbildning och känna till den bransch texten berättar om. Han eller hon skall vara vetgirig. Det är också viktigt att han eller hon känner till kulturbakgrunden till målspråket. (Ingo 1982 s. 9-10)

Översättaren borde också ha en förmåga att uttrycka sig litterärt, speciellt de som översätter skönlitteratur och poesi. Översättaren måste vara förmögen att förändra sin stil när det behövs. Det krävs likaså att översättaren är noggrann med sin översättning. Han eller hon

måste också vara opartisk så att originaltextens anda inte förändras. Detta gäller speciellt politiska, samhällsliga, religiösa och historiska texter. (Ingo 1982 s. 10-11)

4.2 Hurdan är en bra översättning?

Om man hävdar kravet på att bevara både språkets form och betydelse, att en översättning inte får medföra någon som helst formförändring, informationsförlust eller tilläggsinformation, då är det sant, såsom Ingo skriver att översättning inte är möjlig. Det är emellertid så att man inte brukar ställa sådana här krav på översättning, utan det är däremot i vissa fall till och med nödvändigt att förändra originaltexten. T.ex. olika slags ordlekar kan förlora så mycket vid översättning att det är helt meningslöst att översätta dem ord för ord. (Ingo 1991 s. 16) Jag anser att huvudsyftet med en översättning är att överföra information eller ett semantiskt innehåll och ”den rätta stämningen” från ett källspråk till ett målspråk. För att nå detta syfte är man tvungen att acceptera smärre inexaktheter, såsom också Ingo (1991 s. 20) poängterar.

Jag anser att den sämsta översättningen är en spegelbildsöversättning där översättaren försöker översätta texten ordagrant. När man översätter ord för ord kan resultatet bli grammatiskt helt korrekt och i övrigt felfritt, men texten kan ändå upplevas som misslyckad om det är omöjligt för läsaren att helt förstå den. Man måste komma ihåg, såsom Ingo (1991 s. 20) påpekar, att översättningen inte kan vara en aktivitet endast på språklig nivå, utan språket är bundet till en konkret verklighet.

Ingo (1991 s. 18) skriver att målspråkets kulturmiljö kan avvika från källspråkets kulturmiljö så starkt att t.ex. ett visst begrepp saknas helt i målspråket. Detta förorsakar att det inte är möjligt att finna motsvarande ord som översättaren kunde använda i sin text. I ett sådant här fall, då det av ett semantisk-pragmatiskt skäl är omöjligt att översätta ordagrant, hur kan översättaren då uttrycka sig?

En möjlighet är att använda citatlån, d.v.s. källspråkets ord, men problemet kan då bli att uttrycket är oförståeligt för läsaren. Ett bättre alternativ kunde vara att omskriva ordet så att läsaren kommer att förstå vad ordet egentligen betyder. Det är ju också möjligt att först ge citatlånet och sedan förklara ordets betydelse med andra ord. En möjlighet som kanske också kunde användas är att helt och hållet förbigå det svåra ordet men då blir fråga om

detta är tillåtet. Ett bra exempel på detta problem är det engelska ordet *peanut butter sandwich* och hur det borde översättas till italienska. Skulle det vara möjligt att använda uttrycket som t.ex. *a plate of pasta* i stället för *peanut butter sandwich* (alltså tänka vad den motsvarande maträtten kunde vara i Italien), eller borde översättaren helt och hållet förbigå ordet och använda ett mer neutralt uttryck som t.ex. *något att äta?* (Bayó Belenguers 2001 s. 71) Motsvarande problem förekommer i alla språk. Tänk på t.ex. den finska maträtten *kalakukko*, översätter man det som ”fisktupp” berättar det ingenting om maträtten för läsaren.

Om man jämför betydelsefält och semantiska komponenter kan man konstatera, att betydelsen hos ord som man vanligtvis använder som varandras översättningsmotsvarigheter inte alltid är identiska, deras betydelsefält täcker inte varandra. Som exempel på detta ger Ingo tyskans *Großvater* och svenskans *morfar* som man i en normal översättning accepterar som motsvarigheter till varandra trots att *Großvater* i själva verket är ett överbegrepp och de svenska orden *morfar* och *farfar* underbegrepp. Översättaren måste ta hänsyn till att det mycket ofta är så att ett språk är mer exakt än ett annat på någon punkt och tvärtom. (Ingo 1991 s. 18)

För att kunna göra en bra översättning räcker det alltså inte att översättaren kan ordlistor utantill utan översättaren borde ha en god allmänbildning och encyklopedisk kunskap om det område som originaltexten behandlar. Enligt Ingo är det viktigt att översättaren känner både det egna och det främmande språkområdets samhälleliga och kulturella bakgrund, eftersom det ger honom de nödvändiga referensramarna för de pragmatiska bedömningarna (Ingo 1991 s. 27).

Det är väldigt viktigt att översättaren förhåller sig opartisk till texten för att originalverkets anda skall bevaras oförändrad. Kravet på neutralitet är särskilt viktigt, när man översätter texter som behandlar politik, samhälle, religion och historia. Översättaren får inte låta egna åsikter komma fram i översättningen (även om han visste mer om situationen än författaren till originaltexten). (Ingo 1991 s. 28)

Att göra en översättning kräver ganska mycket av översättaren, och att göra en bra översättning kräver ännu mer. Förstås har översättaren ansvar för den text som han producerar och han måste vara så trogen originaltexten att översättningen inte förmedlar fel informa-

tion eller är formellt bristfällig eller felaktig. Det är emellertid lika viktigt att översättaren har en kreativ fantasi som han vågar använda då han arbetar. En bra översättning föds inte genom att översättaren lägger ord efter ord, utan det krävs en bra kännedom om språkens kulturella nyanser. (Ingo 1991 s. 26-29) Han tillägger att även om det är ganska tillåtet nuförtiden att översätta fritt, vill han påminna oss att friheten lika litet som exaktheten kan vara självändamål eller kvalitetsgarant. Man skall alltså översätta så exakt som möjligt och så fritt som situationen kräver. (Ingo 2001 s. 38)

En översättning är alltid också tidsbunden, vilket betyder att det då och då krävs en nyare översättning eftersom målspråket förändras och läsarnas attityder till den litterära dialogen och verkligheten förändras. Då behövs det en uppdaterad version av översättningen för att den skall vara begriplig också för de nya läsarna. (Lilius 2001 s. 69)

4.3 Att översätta talspråk

Talspråksmarkerande drag följer källspråkets språkliga och stilistiska konventioner i originaltexter. När översättaren skall översätta talspråk kommer han eller hon troligen att stöta på vissa problem då det gäller källspråkets och målspråkets konventioner. Det är nämligen så att användningen av arkaismer, provinsialismer och vulgarismer i två språk ofta skiljer sig från varandra. Källspråket använder talspråksmarkörerna framför allt i direkt anföring för att skapa stämningen av talat språk och för att karakterisera de personer som talar och deras geografiska, etniska, kulturella och sociala bakgrund och deras individuella egenheter. (Larsson 1992 s. 11, 17)

När skribenten i sin text använder sådana språkliga drag som egentligen enligt tal- och standardspråksnormer är kännetecknande för talat språk och inte för skrivet språk har skribenten skapat en kontrastverkan för att markera talat språk. Skribenten vill att texten skall se ut och låta som autentiskt talat språk. Men ändå är det inte möjligt att direkt överföra talspråk från tal till skrift eller tvärtom. (Larsson 1992 s. 37-38) I så fall blir texten svårläst, som jag redan har konstaterat på sidan 1.

Författaren bestämmer hurdan språk och hurdan dialekt personerna i boken använder och översättaren måste försöka bibehålla samma stämning inom målspråkets ramar. När översättaren översätter de fiktiva personernas idiolekter måste han eller hon ta hänsyn till de

konventioner som gäller för återgivning av tal och idiolekter i målspråkslitteraturen och även de konventioner som gäller i målspråkskulturen när det gäller översättning av talat språk. Översättaren skall också fundera på graden av utveckling av de fiktiva personernas idiolekter och valet av den idiolekt som förfaller vara en optimalt källspråklig idiolekt i målspråksmiljön. (Lilius 2001 s. 55-56)

5 UNDERSÖKNINGEN AV TALSPRÅKSMARKÖRER I *HARJUNPÄÄ JA POLIISIN POIKA OCH POLISENS POJKE*

I detta kapitel kommer jag att presentera själva undersökningen. Jag analyserar 322 meningar som innehåller talspråksmarkörer och jag kommer att kommentera hurdana talspråksmarkörer jag har lagt märke till och gruppera meningarna enligt dem. Jag använder löpande numrering framför meningarna. Det finns meningar som innehåller flera olika talspråksmarkörer men jag koncentrerar mig på en markör åt gången och säger inte någonting om det inte är relevant gällande just den studerade markören. Eftersom meningarna väljs slumpvis, kan det hända att några meningar dyker upp oftare än bara en gång men då står meningen under en annan rubrik. Det är då fråga om en annan markör jag koncentrerar mig på. Efter varje finsk mening har jag dess svenska motsvarighet och kommer att kommentera dem parvis. Inom parentes efter meningarna står sidnummer som syftar på boken.

Jag accepterar även meningar som inte direkt innehåller några talspråksmarkörer utan kan vara en alldeles standardspråkig mening. Jag accepterar dessa meningar eftersom de ju ändå är talat språk och jag vill reda ut om författaren har velat använda det standardspråket för att markera talarens ålder eller något motsvarande. Jag vet att de ändå är talspråk eftersom satserna står inom citattecknen.

5.1 Pronomen

Även om rubriken heter pronomen skall jag inte granska alla pronomen här utan endast personpronomen, deras objektformer och possessivpronomen. De talspråkliga personpronomenen är *mä, sä, se, me, te* och *ne* i stället för *minä, sinä, hän, me, te* och *he*. Det är lätt att lägga märke till att orden framför allt i singularis har blivit kortare. I pluralis är den enda förändringen att *he* har blivit *ne*. Också objektformerna har blivit kortare, t.ex. *mut, sut, sen, meiät, teiät* och *ne* i stället för *minut, sinut, hänet, meidät, teidät* och *heidät* och

mua, sua, sitä, meitä, teitä och *niitä* i stället för *minua, sinua, häntä, meitä, teitä* och *heitä*. De talspråkliga possessivpronomenen är *mu(n), su(n), se(n), meitä(n), teitä(n)* och *niitte(n)* i stället för *minun, sinun, hänen, meidän, teidän* och *heidän*. (Berg & Sillfverberg 1997 s. 13, 53, 59) Också några av de svenska personpronomenen förändrar sig när de står i talspråklig form, nämligen *mig* blir *mej*, *dig* blir *dej* och *sig* blir *sej*. Jag antar att det inte kan ses i översättarens text om det fattas *-g* i slutet av *jag* även om det vanligen hörs i tal. Översättaren kunde nämligen också använda formen *ja* i stället för *jag*. Nu skall jag ta fram några exempel för att se om det händer några förändringar i text när det gäller talspråkmarkörer.

5.1.1 Personpronomen

1. *Se oli niin tyhmä että se otti kalsaritkin pois.* (148)
2. *Han var så korkad att han klädde av sig kalsongerna också.* (154)

I den finska meningen (ex. 1) använder författaren ordet *se* i stället för *hän*, medan den svenska meningen har standardspråkliga former som personpronomen. Detta beror också på att svenskan fastställer könet på personen medan finskan inte gör det. Svenskan har alltså inte någon talspråklig form som kunde användas här.

3. *Ei se voi soittaa poliiseja.* (48)
4. *Inte kan hon ringa efter polis.* (50)
5. *Onko se huomannut sinut?* (163)
6. *Har han upptäckt dig?* (170)

Den svenska meningen har *hon* (ex. 4) som syftar på en kvinna och *han* (ex. 4) som syftar på en man medan de finska meningarna har *se* i stället för *hän* (ex. 3 och 5), vilket alltså är rätt så vanligt i det finska talspråket. De svenska meningarna innehåller bara standard-svenska.

7. *Minä* kuulin kun pamahti. (210)

8. *Jag* hörde hur det small. (221)

Både den finska och den svenska meningen (ex. 7-8) är standardspråkig. Att den finska meningen är standardspråkig är förmodligen orsakad av det faktum att talaren är en vuxen kvinna och författaren har troligen velat markera att det finns skillnader om talaren är en yngre människa eller en vuxen.

9. *Mä* otan jotain. (83)

10. *Jag* behöver ha någonting i handen. (86)

11. Totta kai *sä* nukut... (90)

12. Klart *du* sover... (94)

Återigen är de svenska meningarna (ex. 10 och 12) standardspråkliga medan i de finska meningarna (ex. 9 och 11) ordet *minä* har blivit *mä* och *sinä* har blivit *sä*. Översättaren kunde ha använt formen *ja* i stället för *jag* för att få språket i text att se talspråkligt ut.

13. *Ne* lähtivät kaupunkiin, ehkä tunti sitten. (137)

14. *De* for in till stan, kanske för en timme sedan. (142)

Ne är en talspråklig form för *he*. Att den används här (ex. 13) är ganska konstigt eftersom talaren är en vuxen kvinna. Jag skulle ha trott enligt tidigare observationer att just den här talaren använder standardspråk. Den svenska meningen är som vanligt standardsvenska. Översättaren skulle ha kunnat använda formen *dom* för att markera talspråk i svenskan.

5.1.2 Possessivpronomen

15. Se oli *mun* poika... (89)

16. Ja, det var *min* pojke... (93)

I den finska meningen (ex. 15) finns det två förändringar, men jag koncentrerar mig på possessivformen som har blivit *mun* i stället för *minun*. I den svenska meningen står de

motsvarande pronomenen i den standardspråkliga formen. För att få den svenska meningen att likna talspråk kunde man ställa genitiven sist i satsen.

17. Sekin kertoo jo jotain jos ne tietävät missä *heidän* poikansa oli toissailtana. (143)

18. Någonting får vi reda på om de vet var *deras* pojke var i förrgår. (149)

Talaren är åter en vuxen man som säger *heidän* (ex. 17), som är en standardspråklig form. I den svenska meningen är formen standardsvenska.

19. Mikäs *sen* sukunimi on? (149)

20. Vad är *hans* efternamn? (155)

I den finska meningen (ex. 19) står *sen* i stället för *hänen* men i den svenska meningen står det endast *hans*, som det brukar stå i standardspråk. Könet är preciserat i svenskan.

21. Onko *sulla* pissahätä? (118)

22. Är *du* kissnödig? (123)

I den finska meningen (ex. 21) har ordet *sinulla* förkortats till *sulla* medan den svenska motsvarigheten är standardsvenska. I nummer 21 kunde man också fråga ”*Onko sun pissahätä?*” då skulle frågan innehålla en likadan genitivform som exemplen ovan.

23. Mikä *sillä* oli hätänä? (15)

24. Vad var det som gick åt *honom*? (17)

Ordet *sillä* står i den finska meningen (ex. 23) i stället för *hänellä*. Den svenska meningen är mycket standardspråklig när det gäller personpronomen. Egentligen skulle detta satspar passa in lika bra under rubriken objektformer eftersom den svenska meningen hör dit medan den finska meningen skall placeras här.

5.1.3 Objektformer

25. Kun joku tappais *teidät*! (32)

26. Någon borde ta livet av *dig*! (34)

Det finska personpronomenet står i pluralis (ex. 25) medan den svenska motsvarigheten står i singularis men båda står faktiskt i standardspråk. Den svenska meningen kunde lika bra innehålla den talspråkliga formen, *dej*. Det kan också vara möjligt att talaren syftar på sin pappa genom att nia honom på finska men då borde ordet stavas med en stor begynnelsebokstav. Jag tror att det även kan vara möjligt att talaren syftar på båda sina föräldrar och inte bara på sin pappa. Men då blir det fel i svenskan. Det är även möjligt att det finns flera olika tolkningar och översättaren har tolkat att det är fråga om niande.

27. Kaikki pelkää *sitä*. (149)

28. Alla är rädda för *honom*. (155)

I den finska meningen (ex. 27) står åter *sitä* i stället för *häntä* men i den svenska meningen används det standardspråk igen.

29. Minä tunnen *sen*. (207)

30. Jag känner *honom!* (216)

Den finska meningen (ex. 29) har objektformen *sen* i stället för *hänet*. Översättaren har använt standardspråk i den svenska motsvarigheten, även om han lika bra kunde ha kunnat använda formen *den där*.

Jag har excerperat femton finska exempelmeningar och deras svenska översättningar och enligt detta material kan jag konstatera att de svenska meningarna alltid är standardspråkiga när det gäller personpronomen oberoende av om talaren är en vuxen eller en yngre människa. Bland de finska meningarna finns det skillnader mellan talarna, om talaren är en yngre människa brukar språket vara mer talspråkligt medan bland de vuxna talarna språket är mer standardspråkligt (se nummer 7; *minä* och 17; *heidän*). Detta är ganska förvånande eftersom jag tycker att inte ens vuxna människor talar standardspråk i verkligheten men det är nu fråga om skönlitteratur som inte behöver ha allt precis som i den verkliga världen. Det händer bland vuxna talare att de ganska ofta använder ordet *ne* i stället för *he* enligt min åsikt.

Därtill kan jag konstatera att personpronomen förekommer oftast i mitt material, till och med sju gånger av femton, medan possessivpronomen och objektformer förekommer endast fem och tre gånger. Personpronomenet *se* förekommer tre gånger (nummer 1, 3 och 5) av dessa sju. I nummer ett och fem syftar pronomenet på en kille men i nummer tre däremot på en kvinna vilket är lätt att inse när det gäller de svenska motsvarigheterna. I tre fall är det fråga om ett talspråkligt personpronomen, nämligen *mä* i nummer 9, *sä* i nummer 11 och *ne* i nummer 13. Endast en gång (nummer 7; *minä*) har finskan en standardspråkig form. I två fall (nummer 10; *jag* => *ja* och 14; *de* => *dom*) av sju hade översättaren möjlighet att använda talspråk i svenskan i stället för standardspråk men han gjorde det inte.

I mitt material finns det fem possessivpronomen. Ett (nummer 17; *heidän*) av dem är standardspråk. Alla andra exempelmeningar är talspråkliga i finskan men standardspråk i svenskan. Därtill finns det tre meningar som innehåller objektformer. En (nummer 25; *teidät*) av tre är standardspråk på båda språken och två (nummer 27; *sitä* och 29; *sen*) är talspråkliga i finskan men standardspråk i svenskan. I nummer 26 kunde översättaren också ha använt den talspråkliga formen, *dej*. På basis av detta kan jag konstatera att finskan är talspråkligare än svenskan när det gäller pronomen.

5.2 Passivkonstruktioner

Passivkonstruktion är typisk för finskt talspråk, man brukar använda *me* + *passivkonstruktion*. Då man använder en sådan konstruktion kan man inte utelämna personpronomenet, även om man kan göra det i standardspråk, jämför *menemme nyt* och *me mennään nyt*. I skrivet språk är denna verbform (*mennään*) passiv då den alltid förekommer utan subjekt. En passivsats brukar inte börja med ett verb utan i början av satsen brukar stå ett ord som syftar på tid, plats eller sätt, t.ex. *Pietariin mennään junalla*. Satsen kan börja även med ett objekt. Om denna konstruktion står utan personpronomen betyder det att det är fråga om imperativ, t.ex. *Mennään nyt jo*. (Berg & Silfverberg 1997 s. 51)

I svenska används passivkonstruktion när subjektet inte är så viktigt och det man gör står som subjekt. I svenskan finns det tre olika passivformer: *s-form*, *bli-konstruktion* och *vara-passiv*. *S-form* framhäver aktion, *bli-konstruktion* framhäver slutresultat av aktionen och *vara-passiv* framhäver tillstånd. *S-form* är inte vanlig när det gäller talspråk utan brukar förekomma i skriven text. Också pronomenet *man* översätts ofta med passiv till finska ef-

tersom det har en oklar betydelse. Man vet inte exakt vem som är det egentliga subjektet i satsen. (Viljanen 1995 s. 110, 158)

5.2.1 Futurum

31. Mistä *aloitetaan?* (99)

32. Var *ska vi börja?* (103)

33. *Kattotaanko* osaako pollari uida? (61)

34. *Ska vi se* om snuten kan simma? (63)

35. *Otetaan* *me?* (65)

36. *Ska vi ta* den? (67)

I de finska meningarna (ex. 31, 33 och 35) finns det en passivkonstruktion utan personpronomenet *me* och i de svenska meningarna (ex. 32, 34 och 36) används en frågesats som börjar med *ska*, som syftar på framtiden, liksom den finska passivkonstruktionen också. Det är uppenbart eftersom det i kontexten är fråga om vem som skall ta sig an den följande uppgiften.

5.2.2 Presens

37. Mitä *me tehdään* Timo? (192)

38. Vad *gör vi* Timo? (200)

39. Onerva, *me tullaan* täältä kuin jokin majakkalaiva. (193)

40. Onerva, *vi dyker* ju upp som ett jävla fryskepp. (201)

41. Mutta nyt ilmoita Vähä-Korpelalle missä *me ollaan*. (169)

42. Men meddela nu Vähä-Korpela var *vi befinner oss*. (176)

43. *Me ehditään* tukkeamaan! (68)

44. *Vi hinner* täppa till mynningen av gatan! (70)

De finska meningarna (ex. 37, 39, 41 och 43) har en helt vanlig talspråklig passivkonstruktion medan de svenska motsvarigheterna (ex. 38, 40, 42 och 44) består av en alldeles vanlig frågesats (ex. 38) eller aktivsatser (ex. 40, 42 och 44). Finskan har alltså en talspråksmarkör men inte svenskan.

5.2.3 Preteritum

45. Mutta *me juotiin* se kyllä itse kun Leo oksensi parin ryypyn jälkeen. (90)

46. Men *vi gjorde* slut på den själva när Leo spydde redan efter ett par supar. (94)

47. *Me oltiin* ulkoiluttamassa meidän koiraa ja se karkas. (116)

48. *Vi var* ute med vår hund och så rymde den. (122)

De finska meningarna (ex. 45 och 47) har passivkonstruktion som står i preteritum medan de svenska meningarna (ex. 46 och 48) står i preteritum likaså, men de är aktivsatser.

5.2.4 Imperativ

49. *Mennään* vekka täältä. (82)

50. *Vi sticker* härifrån. (85)

51. *Heitetään* mutsi hittoon. (85)

52. *Vi slänger ut* morsan. (89)

53. *Melotaan* sinne. (195)

54. *Vi paddlar* dit. (204)

De finska meningarna (ex. 49, 51 och 53) har passivkonstruktion men inte de svenska. Därtill innehåller de finska meningarna en imperativform. Alltså kan jag konstatera att de svenska meningarna (ex. 52 och 54) inte innehåller någon talspråksmarkör och inte heller någon imperativform. I ex. 50 kan man på sätt och vis att ordet *sticker* ersätter den finska passivkonstruktionen, eftersom översättaren har valt att använda ett slangartat ord för att markera talspråk.

55. *Mentiin...* (23)

56. *Ta i...* (24)

Den finska meningen (ex. 55) innebär imperativ. Även om den uppfattas som preteritum, syftar den på nutiden. Man uppmanar den andra personen att sätta i gång, man kunde lika bra säga det i presens. Harjunpää och Härkönen försöker bära en skadad man från vatten på den torra, hårda marken. När de får ett stadigt grepp, skall de flytta upp mannen. Den svenska motsvarigheten står i presens och är imperativ.

5.2.5 Andra observationer

57. *Aamulla ne kerran mutkin haki...* (85)

58. *Jag blev också hämtad* på morgonen en gång. (89)

Den svenska meningen (ex. 58) har *bli*-konstruktion men den finska meningen har aktivkonstruktion. Som Viljanen (1995 s. 158) konstaterar betonar användningen på *bli*-passiv det slutresultat som själva aktionen har orsakat. Jag anser att det även vore möjligt använda aktivsats i svenskan, t.ex. *de hämtade mig...*

59. *Mutta me on ajateltu* että olkoon näin kesällä. (148)

60. *Men vi har tänkt* att låta det gå under sommaren. (154)

I den finska meningen (ex. 59) finns det en passivkonstruktion som står i perfekt. Man kunde också uttrycka det samma genom att säga *me ollaan ajateltu*. Jag kan inte höra någon skillnad mellan dessa två uttryck. Kanske *me ollaan ajateltu* är lite officiellare tal-språk. Den svenska meningen innehåller en helt vanlig perfektform.

På basis av mitt material kan jag konstatera att passivkonstruktionen inte brukar användas på samma sätt i svenskan som i finskan. I finskan är det ganska vanligt att använda passivkonstruktion i tal medan det är ovanligt när det gäller svenskt tal (Berg & Silfverberg 1997 s. 51). I tre fall (nummer 32, 34 och 36) av femton har finskan passivkonstruktion medan den svenska motsvarigheten innehåller ordet *ska*. Detta beror på att alla meningar både de finska och svenska, syftar på framtiden i exempelsatserna nummer 30-36. Endast en gång i mitt material (nummer 58; *blev...hämtad*) händer det att det finns en passivkonstruktion i

svenskan men då inte i finskan. Det finns inga sådana fall där det förekommer passivkonstruktion i båda dessa språk samtidigt.

Som Berg & Silfverberg (1997 s. 51) konstaterar är det vanligt att passivkonstruktion i början av en sats utan personpronomen ersätter imperativ. Detta händer också i mitt material. Jag har hittat fyra meningar (nummer 49; *Mennään vekka...*, 51; *Heitetään mutsi...*, 53; *Melotaan sinne* och 55; *Mentiin...*) som alla börjar med passivkonstruktion utan personpronomen och de är alla imperativsatser. Endast ett satspar av dem (nummer 55; *Mentiin* och 56; *Ta i*) har imperativ också i svenskan. Alla de finska passivkonstruktionerna motsvaras av aktivsatser som består av personpronomen och verb i svenskan. Åtminstone är detta fallet när det gäller mitt material.

En annan observation jag har gjort är att det inte är någon skillnad om talaren är en ung eller en vuxen människa. De använder passivkonstruktioner nästan lika ofta. Enligt detta kan jag konstatera att passivkonstruktion i det finska talspråket är en alldeles vanlig företeelse medan passiv förekommer rätt så sällan när det gäller det svenska talspråket, åtminstone i mitt material. Passivkonstruktionen är vanligare i formella texter när det gäller svenskan. I svenskan är det viktigare att i satsen visa vem som gör någonting vilket inte är så viktigt i de finska satserna. Om subjekt dominerar i satsen används aktivkonstruktionen och om objekt dominerar används det passiv. (Thorell 1973 s. 134)

5.3 Förändringar i stavningen för att markera talspråk

Det är vanligt i talspråk att ord förkortas, de förlorar språkljud både i slutet och i mitten av ordet, språkljud kan förändras och det är även möjligt att det tillkommer extra språkljud i ett ord. (Berg & Silfverberg 1997 s. 126) Dessa förändringar gäller närmast finskan i mitt material, där förändringarna även kan ses i skrift. Det förekommer också förändringar i svenskan men de är inte synbara i mitt material. Det förekommer bl.a. sådana förändringar att *-t* faller bort i slutet av *det*, *huset*, *bordet* och *mycket* (Andersson 2000 s. 50-51). Följande exempel visar vad som menas med dessa förändringar.

5.3.1 -i bortfaller

61. Miten sen sitte *olis* pitänyt käydä? (50)

62. Hur borde det *ha* gått? (52)

63. Sitten se vasta *huomais* että se olen mä. (52)

64. Först efteråt skulle de *märka* att det var jag. (54)

I den finska meningen har *-i* fallit bort i ordet *olisi* (ex. 61) vilket är alldeles vanligt enligt Berg & Silfverberg (1997 s. 127). De konstaterar att *-i* vanligen försvinner i slutet av ord. Samma sak har hänt i ex. 63. *-i* har försvunnit i slutet av ordet *huomaisi*. Det finns inga förändringar i stavningen i de svenska meningarna (ex. 62 och 64). Svenskan har alltså inga försök att efterlikna talspråk. Översättaren kunde ha använt förändringar som ...*de va ja* i ex. 64. Talaren i ex. 61-62 är Leo, en tonårig kille, som pratar med Mikael och Mikael talar i ex. 63-64 med Leo.

65. Mutta se *rupes* haistatteleen ja *sano* ettei kakarat saa juoda kaljaa. (45)

66. Men han *började* skälla ut oss och *sa* att snorungarna inte får dricka öl. (47)

Det fattas återigen *-i* i slutet av *rupesi* och *sanoi* (ex. 65). Enligt Berg & Silfverberg (1997 s. 127) kan *-i* försvinna i slutet av imperfekt när det gäller tredje pers. singularis och när det står efter *-s-* eller om ordet är tvåstavigt. I den svenska meningen har ordet *sade* förkortats till *sa*. På så sätt är ordet talspråkligare än annars. Mikael, en tonåring, talar med en vuxen kvinna.

67. Me *oltais* nyt Kontulassa... (112)

68. Vi *är* framme nu... (118)

I den finska meningen (ex. 67) fattas slutet av ordet *oltaiisiin*. Ordet kunde också vara *olemme* eller *olisimme*. Att det används just detta ord innebär att talaren försöker vara vänlig och mjuka upp det konstaterandet han just har sagt. Han försöker säga att de är framme och det är dags att stiga av men han vill inte vara ovänlig mot den som han talar till. Talaren är en vuxen man. Den svenska meningen innehåller inga förändringar och den förefaller inte vara lika vänlig som den finska motsvarigheten. I ex. 68 kunde även stå *vi e...*

5.3.2 -t bortfaller

69. Mä voisin hyvin tehdä sen, se on *heittäny* mut niin monta kertaa hittoon. (85)

70. Det kan jag gott göra, hon har *slängt* ut mig så många gånger. (89)

71. Ei Janikaan sitä *pelänny*. (8)

72. Jag var inte heller *rädd för* honom. (9)

I den finska meningen (ex. 69) fattas *-t* i slutet av ordet *heittänyt*, därtill har det kommit med ett extra *-n-*. Enligt Berg & Silfverberg (1997 s. 130) brukar *-t* försvinna i slutet av ord. Enligt min åsikt förorsakar det extra *n* att ordet verkar mer dialektal än det annars vore. Talaren är Leo, en tonåring. De svenska meningarna (ex. 70 och 72) innehåller inga förändringar. I ex. 71 försvinner likaså *-t* i slutet av ordet.

5.3.3 -a/-ä förändring

73. Mutta se Leo on *ilkee*. (149)

74. Men Leo är *elak*. (155)

Den finska meningen (ex. 73) innehåller vokalförändring, dvs. *-ä* ändrar form och liknar den föregående vokalen, vilket händer bl.a. i adjektiv som slutar med *-ea/-eä* (Berg & Silfverberg 1997 s. 128). Talaren är en liten pojke, som talar med en vuxen man. Det finns inga förändringar i den svenska meningen.

75. Se on ihan *oikee* poliisi. (59)

76. En *livslevande* polis! (62)

I den finska meningen (ex. 75) uppträder en vokalförändring, eftersom *-a* förändras till den föregående vokalen. Detta händer bl.a. i adjektiv som slutar med *-ea/-eä* (Berg & Silfverberg 1997 s. 128). Talaren är en tonåring. Det finns inga förändringar i den svenska meningen. Jämför ovan (ex. 73-74).

5.3.4 -ts- blir -tt-

77. *Tiekkö* mitä? (119)

78. *Vet* du vad? (124)

I nummer 77 har inträffat en likadan förändring som när *-ts-* blir *-tt-* (*katsoa* => *kattoo*) (Berg & Silfverberg 1997 s. 130). Nu har det bara blivit så att *-tk-* har blivit *-kk-*. Ordet har också förkortats betydligt eftersom det borde heta *tiedätkö* i standardspråk. Talaren är en liten flicka som talar med sin pappa. Det finns inga förändringar i den svenska meningen.

79. Jos alkaisit *itte* kaivaa jotain. (59)

80. Tänk om du *själv* skulle börja plocka. (62)

I den finska meningen (ex. 79) har det hänt en förändring i uttalet vilket framgår av att i stavningen, *-ts-* har blivit *-tt-*. Denna förändring är inte systematisk utan gäller bara vissa ord (Berg & Silfverberg 1997 s. 130). Talaren är en tonåring. Det händer inga förändringar i den svenska motsvarigheten.

81. *Kiitti* sulle... (138)

82. *Tack* ska du ha... (144)

Kiitti används i stället för *kiitos* i nummer 81. Det förekommer *-tt-* i mitten av ordet och *-os* har förändrats till *-i*. *Kiitti* är ordets talspråkliga form. Talaren är en vuxen man, som talar med en tonårig pojke. Den svenska meningen innehåller inga förändringar.

83. Jos se on niin välkky muuten ettei se *tartte*... (60)

84. Meningen har lämnats bort i översättningen.

Tartte (ex. 83) är en förkortning av ordet *tarvitse*. Här finns det på samma sätt som tidigare *-tt-* i stället för *-ts-* och därtill har *-vi-* utelämnats. Talaren är en tonåring.

5.3.5 Andra observationer

85. *Mikäs* sen sukunimi on? (149)

86. *Vad* är hans efternamn? (155)

I den finska meningen (ex. 85) finns det ett extra *-s* i slutet av det första ordet. Det är vanligt att *-s* hör till ett frågeord eller till en imperativ för att mjuka upp frågan eller påbudet (Berg & Silfverberg 1997 s. 155). Så är det fallet i denna mening också. Talaren är en vuxen man, som pratar med en liten pojke. Den svenska meningen innehåller inga förändringar.

87. Älä sinne *me*. (8)

88. *Gå* inte dit. (8)

-n kan försvinna i slutet av ord eller förändras så att det börjar likna det första språkljudet i följande ord. (Berg & Silfverberg 1997 s. 129) Här (ex. 87) har detta språkljud också försvunnit men därtill har ordet tappat bort ett annat språkljud, *-e*. I standardspråk skulle ordet vara *mene*. Talaren är en tonårig pojke. Det finns inga förändringar i den svenska meningen.

89. No kun me oltiin *ton* Tompan kanssa uittamassa sen venettä... (146)

90. Vi var med Tommen och lekte med hans båt... (152)

Ordet *ton* (ex. 89) är ett demonstrativpronomen som står i genitiv (Berg & Silfverberg 1997 s. 59). Det fattas språkljudet *-u-* i mitten av ordet. I standardspråk skulle ordet vara *tuon*. Talaren är en liten pojke. Det finns inga förändringar i den svenska meningen.

Min hypotes visade sig vara korrekt. Det är relativt få sådana svenska meningar som innehåller förändringar i stavningen, däremot finns det rätt så många finska meningar som innehåller sådana förändringar. Det händer återigen endast då talaren är en yngre människa. De vuxna brukar tala standardspråk med undantag av de frågeord och påbud som innehåller det extra *-s* för att göra frågan eller påbudet vänligare. Dessa iakttagelser gäller mitt material från romanen.

Jag lyckades hitta bara en svensk mening (nummer 66; *sa* i stället för *sade*) som innehåller en förändring i stavningen. De finska meningarna innehåller både sådana förändringar där det fattas språkljud och sådana där det har kommit några språkljud till. Det har därtill hänt att det inte har fallit bort någonting eller kommit någonting till utan vissa språkljud har

förändrats till någonting annat, t.ex. *-ts-* => *-tt-* (se rubrik 5.3.4). Oftast verkar det vara så att det sista språkljudet faller bort som i exemplen som står under rubrikerna 5.3.1 och 5.3.2. I nummer 87 har det till och med fallit bort en hel stavelse (*-ne*) i slutet av ordet. Extra språkljud har det kommit i exemplen 69 (*heittännny*) och 85 (*mikä + s*). I två fall (nummer 73; *ilkeä* => *ilkee* och 75; *oikea* => *oikee*) av femton sker en vokalförändring där vokalen *a* eller *ä* börjar likna den föregående vokalen och det sker assimilation.

I finskan kan förändringar i språkljud också ses i text om författaren så vill (se kapitel 5.3). I de här fallen har författaren troligen velat markera när det är fråga om unga människor och när det är fråga om vuxna som talar ett mer korrekt språk i denna roman i alla fall. I tolv fall av femton är talaren någon annan än en vuxen och endast i tre fall (nummer 67; *oltais* => ett artig uttryck, 81; *kiitti* => talar med en tonåring och 85; *mikä's* => för att mjuka frågan) är talaren en vuxen man.

5.4 Slangord och smeknamn

Ordförrådet i talspråk avviker någorlunda från standardspråk, orden är ju ofta kortare och flera av dem har skapats genom de vanligaste avledningarna som t.ex. *-is*, *-ri* och *-tsi*. Det är vanligt att det förekommer anglismer i talspråk, sådana ord som *okei* och *sori* används alldeles likadant som i engelskan. (Berg & Silfverberg 1997 s. 141-144) Slangord tillhör talspråk. Först används de kanske bara av vissa grupper men de kan så småningom bli helt vardagliga ord (Kotsinas 1994 s. 58-59). Smeknamn utvecklas också på detta sätt, vanligen genom att man förkortar det egentliga namnet.

I detta kapitel kommer jag att ha flera exempel än tidigare eftersom jag vill presentera alla smeknamn som finns i boken, men det finns inte tillräckligt många smeknamn för att jag skulle vilja ha en egen rubrik åt dem. Jag antar att det kan upptäckas rätt så många slangord i den finska texten men de har kanske lämnats översatta i den svenska texten. Även smeknamn kan ha behandlats på samma sätt.

5.4.1 Verb

91. *Skjuttais* tällai. (51)

92. Så skulle vi *köra*. (54)

Översättaren har bestämt sig för att använda ordet *köra* (ex. 92) i sin text och jag tycker att detta ord är rätt så nära det ord som författaren använder. Enligt Paunonen (2000 s. 19, 28) är det vanligt att ha tre konsonanter i början av ett ord när det gäller Helsingforsslang, lika vanligt är det att ha lånord från svenskan. På basis av detta skulle jag anse att *skjuttais* i ex. 91 baserar sig på det svenska ordet *skjuta*, dvs. den finska meningen betyder *ampaista, lähteä liikkeelle*. Denna tolkning passar också i kontexten, där killarna funderar hur de skulle göra om de hade en riktig bil. Den svenska meningen innehåller endast standard-språk.

93. Tällä se *putoo* justiinsa... (83)

94. Det här *fäller* honom direkt... (86)

Putoo betyder i detta fall (ex. 93) 'faller ner', fi. *kaatuu*. I finskt standardspråk skulle man säga *kaatuu* hellre än *putoo*. Den svenska meningen innehåller standardsvenska.

95. *Otetaan pitkät*, Leo. (83)

96. *Nu sticker vi*, Leo. (87)

Den finska meningen (ex. 95) syftar i detta fall på att 'åka/gå därifrån', fi. *lähteä pois*. Enligt Paunonen (2000 s. 749) används detta uttryck i vardagligt tal. Den svenska motsvarigheten är likaså slangartat språk (Studia 1997 s. 594). Det svenska uttrycket betyder 'gå sin väg, försvinna', vilket betyder att Gibson (1978 s. 170) bekräftar att det svenska ordet är slang. Båda språken har en likadan betydelse i uttrycket.

97. *Mentäis tsiikaan* niitten videoo. (51)

98. Vi kunde ha *tittat* på deras video. (53)

Det finska verbet, *tsiikata* (ex. 97), är ett av talspraksverb (Berg & Silfverberg 1997 s. 145). Ordet är troligen lånat till finskan från svenska eftersom 75 % av de finska slangorden kommer från svenska (Paunonen 2000 s. 28). Periviita (Internetkälla 4) bekräftar detta antagande genom att konstatera att det är vanligt i Helsingfors slang att tillägga språkljuden *s* eller *t* i början av ordet varvid t.ex. svenskans *se* blir *tsiikata* på slang. Jag kunde

själv anta att *tsiikata* härstammar snarare från det svenska verbet, *kika*. Den svenska meningen innehåller inga slangord.

99. *Kopeissa* on nytkin kaksi jätkää venaamassa että mä ehtisin sanoa niille edes iltaa. (72)
100. Just nu finns det två *killar i buren* som bara *väntar* på att jag skulle hinna säga godafton åt dem. (75-76)

Koppi (ex. 99) syftar på 'finkan', fi. *putka, säilö*. *Jätkä* betyder 'kille, pojke', fi. *poika* och *venata* är ett verb som betyder att 'vänta', fi. *odottaa*. Enligt min åsikt är de frekventa ord som brukas överallt i Finland. *Venata* är kanske mest slangartat av dessa ord. *Koppi* kunde möjligen även vara jargong. Av de svenska orden är enbart *kille* ett slangord enligt Kotsinas (1994 s. 60) material. *Buren* kan anses vara jargong liksom den finska motsvarigheten, *häkki*. De andra orden är alldeles vanliga ord och inte slang.

101. *Fudaanko* mä? (122)
102. Ska jag *kicka*? (127)

Det finska ordet, *fudata* (ex. 101) betyder att 'sparka', fi. *potkaista* (Paunonen 2000 s. 224, 227). Jag antar att *fudata* är ett verb som är lånat ur något annat språk och efteråt anpassat till de finska språkreglerna. Den svenska meningen är också talspråklig. *Kicka* är ett slangord enligt *Studia* (1997 s. 473). *NSSO* (1995 s. 580) bekräftar detta och definierar verbet som vardagligt. Enligt Kotsinas (2003 s. 209) kommer detta slangord från engelskan.

5.4.2 Substantiv

103. Missä *jengissä* sitä on oltu? (31)
104. Vilket *gäng* har haft den äran? (34)

Jengi (ex. 103) är en aning slangartat i finskan och det betyder 'en grupp', fi. *ryhmä*. *Ett gäng* är ett vanligt, svenskt ord men ändå är det ett slangord enligt *Studia* (1997 s. 447). *NSSO* (1995 s. 440) definierar ordet som vardagligt, som ibland även har en nedsättande betydelse. I detta fall är det fråga om just denna nedsättande betydelse, eftersom Mikael

pappa vill veta var hans son har tillbringat sin tid och han antar att Mikael har varit tillsammans med killarna som inte är så bra sällskap för honom.

105. Meidän täytyy kuitenkin mennä *Oikkikselle* leikkaamaan sen sormet. (13)

106. Vi måste ändå förbi *rättsmedicinska* och kapa fingrarna på det. (14)

Enligt Berg & Silfverberg (1997 s. 142) föredrar slang vissa avledningar i finskan. En av de produktiva avledningsändelserna är *-is* som i detta fall. *Oikkis* (ex. 105) är en förkortning av *oikeustieteellinen*. Den svenska motsvarigheten (ex. 106) har ordet *rättsmedicinska* som syftar på hela institutionen även om man bara säger *rättsmedicinska*. Jag antar att detta också är ett lite vardagligare uttryck eftersom man skulle använda formen *den rättsmedicinska institutionen* i formella sammanhang.

107. Ei se mulle kuulu mitenkään, sun *duuni* se on... (202)

108. Mig angår det inte på något sätt, det är ju ditt *jobb*... (212)

Duuni (ex. 107) betyder 'jobb', fi. *työ* och det är ett slangartat ord. (Paunonen 2000 s. 159) Det svenska ordet *jobb* är också ett slangord även om det börjar vara så vardagligt att det kan användas av vem som helst utan att det verkar vara ett slangord (Kotsinas 1994 s. 60).

109. Se oli *outo vempula* jo silloin. (76)

110. Han var *en konstig prick* redan då. (79)

Det finska yttrandet (ex. 109) syftar på 'en konstig typ, en människa', fi. *outo kaveri*. Ordet är dock inte ett alldeles vanligt ord även om det går att förstå. Enligt *Studia* (1997 s. 544) är det svenska ordet, *prick*, ett slangord. *NSSO* (1995 s. 934) definierar ordet som vardagligt ord som betyder 'person'. Enligt Gibson (1978 s. 130) betyder ordet 'huvud'. Jag anser att det inte finns någon skillnad mellan definitioner enligt Gibson och *NSSO*.

111. Mä otan *safkaa*, ja jos niillä on jotain *dokattavaa* mä otan senkin. (87)

112. Jag tar *maten* och har de någonting att *dricka* så tar jag det med. (90-91)

Safka betyder 'mat', fi. *ruoka* och *dokata* betyder att 'dricka alkohol', fi. *juoda viinaa* (ex. 111). De båda orden är utan tvivel slangord. Jag har själv hört båda och det sistnämnda

ordet ingår även i Bergs & Silfverbergs (1997 s. 145) material. I den svenska meningen finns det bara standardspråkliga uttryck.

113. Mä olin niin *kännissä*. (7)

114. Så *full* jag var. (7)

Det finska ordet (ex. 113) betyder att 'vara påverkad av alkohol', fi. *humalatila* (Paunonen 2000 s. 529). Det finska ordet är ett rätt typiskt slangord eftersom det är kortare än det egentliga ordet, *humalassa* eller *juovuksissa*. Den svenska motsvarigheten är ett relativt vanligt ord men det kunde även vara ett formellare ord som t.ex. *berusad* men detta ord har översättaren valt som lämpligare eftersom det är kraftigare och syftar på en kraftigt berusad människa (NSSO 1995 s. 334). Enligt Gibson (1978 s. 46) betyder detta slangord, '*berusad*'.

115. Mennään siitä pikkuhuoneen *fönäristä*. (182)

116. Vi smiter in genom *fönstret* i det lilla rummet. (191)

Fönäri (ex. 115) betyder '*fönster*', fi. *ikkuna*. Paunonen (2000 s. 232) har i sitt material orden *fönari* och *föneri* men inte *fönäri* men jag antar att orden har samma betydelse även om Paunonen inte har det i sin bok. Detta ord måste vara Helsingforsslang eftersom jag inte någonsin har hört ett sådant ord. Trots att det är ett ord jag aldrig tidigare har hört, är det ett alldeles förståeligt ord. Jag skulle anta att ordet är lån från svenskan, men Paunonen säger ingenting om ursprunget av ordet. Den svenska meningen innehåller endast standardspråkiga ord.

5.4.3 Andra observationer

117. *Okei*. (43)

118. *OK*. (45)

Som Berg & Silfverberg (1997 s. 141) konstaterar är *okei* ett ord som används på samma sätt som i engelskan. Det innebär att det går bra, att det inte finns några problem. Den svenska versionen (ex. 118) betyder detsamma men för att vara mer talspråklig kunde ordet ha skrivits *okej*, som är slang enligt Kotsinas (1994 s. 60).

119. Mennään *vekka* täältä. (89)

120. Vi går Sid. (92)

Det finska uttrycket (ex. 119) betyder att 'gå därifrån', fi. *lähteä pois*. I detta fall är ordet längre än det ursprungliga ordet, *pois*, men det är ändå fråga om ett slangord. Den svenska meningen innehåller inga slangord. *Vekka* har lämnats översatt i den svenska motsvarigheten.

På basis av mitt material har jag upptäckt att det finns slangord likaväl bland substantiv som verb och även om de är färre till antalet i de svenska meningarna, finns de även där. Några av de finska slangorden är sådana att jag inte har hört dem tidigare vilket tyder på att de är sådan slang som används i Helsingforstrakten. Trots detta går det att förstå dem om man kan andra språk ur vilka dessa ord säkerligen har lånats.

Sex av femton exempelmeningar innehåller ett verb som är slang (nummer 91; *skjuttais*, 93; *putoo*, 95; *otetaan pitkät*, 97; *mentäis tsiikaan*, 99; *venaamassa* och 101; *fudaanko*), två av dem har ett slangord i den svenska översättningen (nummer 96; nu *sticker* vi och 102; *kicka*). Åtta av femton innehåller ett slangartat substantiv (nummer 99; *koppi* och *jätkä*, 103; *jengissä*, 105; *oikkikselle*, 107; *duuni*, 109; *outo vempula*, 111; *safka*, 113; *känni* och 115; *fönäri*) och fyra av dem (nummer 99; *bur* och *killar*, 103; *gäng*, 107; *jobb* och 109; en konstig *prick*) har slangord i den svenska versionen. Nummer 117; *okei* är en anglicism som används på samma sätt som i engelskan och också i svenskan. Nummer 119 innehåller ett slangord *vekka* som fungerar som partikel. Detta ord har lämnats översatt i den svenska motsvarigheten.

Jag kan konstatera att det finns rätt så många slangord i mitt material och även om de flesta meningarna representerar ungdomsspråk, finns det slang även i de vuxnas tal. Det finns mera slang i den svenska texten än jag förväntade mig. Eftersom händelserna i romanen sker i Helsingfors har författaren antagligen velat att människorna talar sådan slang man kunde anta att människorna och framför allt ungdomarna i Helsingfors talar. Det kan ändå förorsaka problem för människor som bor någon annanstans och som inte nödvändigtvis förstår allt som sägs. I detta material kunde sådana ord hittas i meningarna nummer 91; *skjuttais* och 115; *fönäri*, enligt min åsikt.

Några av de finska slangorden är avledningar, nummer 99 har *-kä (jätkä)*, nummer 105 har *-is (oikkis)*, nummer 111 har *-ka (safka)*, nummer 115 har *-ri (fönäri)* och nummer 119 har *-ka (vekka)* igen. De är alla vanliga avledningar vilka hjälper till att skapa nya slangord i finskan. (Berg & Silfverberg 1997 s. 142-143)

5.4.4 Smeknamn

Nu kommer jag att koncentrera mig på de smeknamn som förekommer i romanen. Jag tar inte smeknamn slumpvis utan i tur och ordning eftersom de inte är så många att det går bra att granska dem alla här. Jag antar att ganska få av dem har någon svensk motsvarighet utan de har antingen det finska dopnamnet i stället för smeknamn eller har möjligen hela namnet lämnats bort helt och hållet.

- 121. Kuuliksä *Miku?* (5)
- 122. *Micke*, hörde du? (5)

Miku (ex. 121) är förkortning av *Mikael*. Denna förändring är begriplig eftersom man brukar förkorta de ord man använder oftast och undviker långa ord för att man är lat. I den svenska meningen har *Mikael* förkortats till *Micke*, troligen av samma skäl. (Internetkälla 5)

- 123. *Timppa!* (15)
- 124. *Timo!* (16)

Det finska uttrycket (ex. 123) är ett vanligt smeknamn för *Timo*. Anmärkningsvärt är att smeknamnet är längre än det ursprungliga namnet. Översättaren har nöjt sig med att använda det ursprungliga finska namnet.

- 125. No mitä *Pärimanni, Rohmu-Nisse* ihan ite? (18)
- 126. Är det inte *Bergman*, självaste *Rövar-Nisse*? (20)

I den finska meningen (ex. 125) har *Bergman* skrivits exakt på detta sätt som en finne uttalar ordet. *Rohmu-Nisse* är ett smeknamn jag inte kan förklara. *Nisse* står för *Nils* och förle-

den har han möjligen fått efter att ha gjort något sådant att kompisarna har gett honom ett extra namn. I den svenska meningen har översättaren låtit namnet *Bergman* stå som det skrivs. *Nisse* har fått stå i samma form som i finskan eftersom *Nisse* är ett ganska vanligt smeknamn bland svenskspråkiga. Däremot vet jag inte varför översättaren har valt att använda just ordet *rövar* framför *Nisse* men han tycker möjligen att det passar bäst för att beskriva personen i fråga. Kontexten avslöjar bara att Rövar-Nisse var ovanligt rödlätt men senare framgår det att han är elak och hellre stannar hemma och super än jobbar.

127. Mutta perhana että sä ajoit hyvin – mä ajattelin että sä olet joku *Ruusperi!* (84)

128. Men du körde fan så bra – jag tyckte du var som en jävla *Rosberg!* (88)

Här (ex. 127) är det fråga om samma sak som i meningen nummer 125. Namnet skrivs som det sägs på finska och den svenska versionen står som det skall när ordet står i skriven form.

129. Tulis *Lara* jo himaan. (51)

130. *Lasse* kunde ha fått komma hem. (53)

Lara (ex. 129) är ett ganska konstigt smeknamn. Åtminstone har jag inte själv hört det tidigare. Möjligen kunde det vara förkortning av *Lauri*. Den svenska motsvarigheten är *Lasse* som också är ett smeknamn. Jag skulle anta att det ursprungliga namnet är *Lars*.

131. Se on *Penan* broidi... (53)

132. Det är *Penas* brorsa... (55)

Pena (ex. 131) är ett smeknamn som vanligen kommer av *Pentti*. Översättaren har valt att behålla det finska smeknamnet också i den svenska översättningen.

133. Se fudasi *Sepeä*. (60)

134. Han sparkade *Seppi*. (62)

Sepe (ex. 133) är ett smeknamn, möjligen en förkortning av *Seppo*. Den svenska motsvarigheten är likaså ett smeknamn men jag antar att det inte är så vanligt i svenska. Det är inte heller en grundform av något finskt namn.

135. Leo... *Sid!* (80)

136. Leo... *Sid!* (83)

Sid (ex. 135-136) är ett smeknamn för Leo. Det är inte någon förkortning och kommer inte direkt av något namn. Det är ett smeknamn som bäraren själv har valt för att han tycker om detta namn. Det kanske ger honom krafter, smeknamnet orsakar att han är något annat än den han vanligen är. Översättaren har inte heller förändrat namnet eftersom smeknamnet är från *Sid Grisen* från England och Leo har bestämt sig att använda namnet på huvudpersonen i filmen. Därtill går det bra att uttala namnet på båda språken.

137. Istu *Vallu*, istu... (118)

138. Sätt dig *Valle*, sätt dig... (123)

Vallu (ex. 137) är en förkortning av *Valpuri*. *Valle* är en svensk version av samma ord.

139. Jos *Paukun* ja *Vallunkin* aikuisiksi asti... (121)

140. Tills *Palle* och *Valle* blir vuxna... (126)

Pauku (ex. 139) är en förkortning av *Pauliina*. Det är ett vanligt smeknamn för Pauliina och dess svenska motsvarighet är i detta fall *Palle* som översättaren använder kanske för att markera att det är fråga om syskonen och därför har de likartade svenska smeknamn.

141. No kun me oltiin ton *Tompan* kanssa uittamassa sen venettä... (146)

142. Vi var med *Tommen* och lekte med hans båt... (152)

Tomppa (ex. 141) är ett ganska vanligt smeknamn som kan syfta på olika namn, t.ex. *Tomi* och *Tommi*. *Tommen* i stället är ett vanligt svenskt smeknamn. Manliga smeknamn avleds oftast med suffixet *-e*. Suffixet kan också utvidgas med *-n*. Avledningarna bildas på enstaviga namn eller på första stavelsen i flerstaviga, som *Tommy* i detta fall. (SAG 2 1999 s. 127)

Det finns ganska få smeknamn i romanen men de som finns har rätt ofta också blivit ersatta med en svensk motsvarighet. Endast *Timppa* (nummer 123) står i den ursprungliga formen

i den svenska texten. Det finns några smeknamn där översättaren har bestämt sig för att inte avvika från den originaltexten (nummer 131; *Pena* och 135; *Sid*). Därtill finns det flera som har förändrats så att de låter svenskspråkigare t.ex. nummer 121 och 122; *Miku* och *Micke*. Ytterligare har jag upptäckt att det finns två exempel (nummer 125; *Pärimanni* och 127; *Ruusperi*) vilka är talspråkiga när det gäller finskan men har skriftspråksform namn när det gäller svenskan eftersom namnen ju är svenska från början. Smeknamn används av alla, det finns ingen skillnad mellan de unga och de vuxna. De används också på båda språken. I denna roman används de kanske till och med lite oftare i den finska än i den svenska versionen för att skapa intryck av att det är fråga om talspråk.

5.5 Bestämmdhet och obestämmdhet

Se kan syfta antingen på en människa i 3 pers. singularis eller ange bestämmdhet. Därtill finns det ord som anger obestämmdhet, t.ex. *joku*. Här följer några exempel gällande just bestämmdhet och obestämmdhet. Detta gäller finskan eftersom bestämmdhet och obestämmdhet inte är någon talspråksmarkör i svenskan. I svenskan har substantiv två former som anger om ordet står i obestämd eller bestämd form. Den obestämda formen har artiklarna *en* och *ett* och den används när en sak eller ett föremål man talar om nämns för första gången, substantivet förekommer i jämförelse eller när substantiv används i allmän mening och det står för hela arten eller gruppen. Den bestämda formen används när saken eller föremålet redan har nämnts tidigare, när man talar om någonting som är generellt bekant, när saken eller föremålet är bekant av något annat skäl och när man talar om hela arten eller gruppen utan att individualisera denna. (Viljanen 1994 s. 25-32)

5.5.1 Bestämmdhet

143. Tunnen mä *sen* Leon. (149)

144. *Leo* känner jag. (155)

I den finska meningen (ex. 143) anger ordet *se* bestämmdhet, det är fråga om just exakt Leo. Talaren känner just den Leo han syftar på. Talaren menar också att han inte känner till den andra killen utan bara Leo. Den svenska meningen har samma betydelse. Enligt min åsikt står objekt först i satsen vilket syftar på att det är just Leo talaren känner, inte någon annan. Kontexten utgörs av en situation där polisen förhör två små pojkar och vill veta varför den

ena talar om Leo och om han känner till Leo. Då säger pojken att han känner Leo men inte den andra pojken som var på plats.

- 145. Jos se olisi ollut *se* murhaaja – mä olisin tullut mukaan. (156)
- 146. Hade det varit mördaren – skulle jag kommit med. (162)

I den finska meningen (ex. 145) är det fråga om bestämdhet, det syftas just på en viss mördare, inte på vilken mördare som helst. I den svenska meningen står mördaren i bestämd form vilket betyder att meningen innehåller samma bestämdhet som den finska meningen. Här vill fastighetsskötaren veta om polisen har kommit för att hämta mördaren som har dödat den man alla talar om.

- 147. Missäs *sen* kropan piti tarkalleen sanoen olla? (17)
- 148. Var exakt borde vi ha *liket*? (18)

I den svenska meningen (ex. 148) står substantivet i bestämd form vilket betyder att det är ett visst lik talaren menar. Det ingår samma betydelse i den finska meningen, *sen* före *kropan* betyder att det menas ett visst lik som redan tidigare har nämnts i något sammanhang. Enligt min åsikt är det i det finska standardspråket lika möjligt att lämna ut ordet *sen* som att ha det kvar i meningen.

- 149. Mikä *sen* pojan nimi oli? (142)
- 150. Vad hette pojken? (148)

Sen (ex. 149) anger bestämdhet, talaren menar en viss pojke. Onerva frågar om Harjunpää vet vad den pojke heter som de är efter. Detta förekommer också i den svenska meningen där *pojken* står i bestämd form, även om den svenska satsen är standardspråkig.

- 151. [...] siinä lähellä missä tapettiin *se* mies. (146)
- 152. [...] nära stället där *den där* mannen dödades. (152)

En liten pojke berättar om platsen där han har lekt med sin kompis för polisen. Den lilla pojken är medveten om den dödade mannen och han vet att polisen också är medveten om

liket och då är det klart att han använder den bestämda formen *se* (ex. 151). Likaså har den svenska meningen bestämd form.

153. *Se* Sasekan juttu... (187)

154. Det är *det där* med cementfabriken. (196)

En polis talar med Harjunpää och förklarar varför han inte är villig att gå in i grottan (ex. 153). Han kommer ihåg hur han kommit i vilse en gång i rökkanalerna i en skorsten. De vet båda vad han talar om och därför används den bestämda formen i både den finska och den svenska meningen.

155. Niin kuka *se* kaveri oli? (72)

156. Nå, vem var *den* andra? (75)

Återigen är det fråga om bestämdhet i båda meningarna (ex. 155-156). Alla vet om vilken person man talar. Det är fråga om förhöret där polisen vill veta vad Mikaelns kompis heter eftersom polisen endast lyckades få tag i Mikael men inte den andra killen. I den finska meningen har vi ordet *se* som anger bestämdheten och i den svenska meningen finns ordet *den* som anger bestämdhet.

157. Meinaan vaan että olisi *ne* kaksi jeppeä vielä hengissä... (208)

158. Jag menar bara att då skulle *de där* två killarna ännu vara vid liv... (218)

I den finska meningen (ex. 157) anger ordet *ne* bestämdhet. Det finns två bestämda män som talaren avser i sitt tal. Det finns två polismän som talar om de dödade männen och den ene antar att de ännu skulle leva om Mikael hade begått självmord tidigare. I den svenska meningen anges bestämdhet med demonstrativpronomen och därtill står även substantivet *killarna* i bestämd form, vilket ju även är obligatoriskt enligt de svenska grammatikreglerna.

159. Mikä *sillä* miehellä on? (13)
160. Hur går det med *den där* mannen? (14)

Den finska meningen (ex. 159) har ett bestämt pronomen vilket syftar på att talaren menar en viss man, inte vilken som helst. Den ene polisen frågar den andre om han vet vad som är fel med mannen som har kommit till polisstationen. Detta kan ses även i den svenska meningen. Där står substantivet i bestämd form och därtill finns det utpekande *den där* i meningen.

161. Tai tapoin mä sentään *yhden* äijän. (44)
162. Eller, jag tog livet av *en* gubbe. (47)

Den finska meningen (ex. 161) har en bestämd syftning. *Yhden* används när talaren känner objektet men objektet är okänt för lyssnaren (Berg & Silfverberg 1997 s. 135). Mikael berättar för Ulla vad han har gjort på sistone och använder därför ordet *yhden* eftersom Ulla inte kan veta vad som har hänt. Den svenska meningen har artikeln *en* som anger obestämdhet, eftersom saken nämns för första gången.

163. Mä tiedän *yhden* Anglian yhdellä Keinutien parkkiksella. (52)
164. Jag vet om *en* Anglia på en av parkeringsplatserna vid Gungvägen. (53)

Leo talar med Mikael. Leo vet om en Anglia dvs. objektet är bekant för honom men inte för Mikael och därför använder han ordet *yhden*. Den svenska meningen (ex. 164) har obestämd form vilket betyder att Anglian nämns för första gången. Se ovan (ex. 161-162).

165. *Se* JP:n partio heitti Onervan kotiin. (74)
166. *En* trafikpatrull körde Onerva hem. (77)

Den finska meningen (ex. 165) har bestämd form som syftar på en viss patrull. Den svenska meningen har i stället obestämd form som betyder att det inte är så viktigt vilken patrull som körde henne hem.

5.5.2 Obestämdhet

167. Oletteko te *joku* edustaja? (137)

168. Är ni *handelsresande*? (142)

Här är det fråga om obestämdhet. Det obestämda pronomenet i den finska meningen (ex. 167) syftar på vilken som helst handelsresande. Talaren kan också mena att den tilltalade personen om han är handelsresande gör bäst i att gå genast men om han har något annat ärende så är det möjligt att hon kan hjälpa. Berg & Silfverberg (1997 s. 135) konstaterar att det är vanligt i finskt talspråk att ange obestämdhet med ordet *joku* som kan förekomma ensamt eller med andra ord t.ex. *sellane* och *tollane*. I detta fall förekommer ordet ensamt. Den svenska motsvarigheten står i naken form.

169. Sen oma isä oli ollut *joku* fasisti, kato. (89)

170. Hans egen pappa hade varit *något slags* fascist förstår du. (93)

Här (ex. 169) är det fråga om obestämdhet som i exemplet ovan (ex. 167). Leos mamma klagar över sin före detta make som hade haft en fascistpappa. Det är inte fråga om något visst slags fascism och därför används obestämd form i meningen. Den svenska motsvarigheten är likaså obestämd.

171. Mä tulin kuin *joku* sorsa. (178)

172. Jag kom ju som *en* annan jävla and. (187)

Den finska meningen (ex. 171) innehåller ett obestämt pronomen som betyder 'någon'. Den svenska motsvarigheten har en obestämd artikel vilket också anger obestämdhet. Leo beskriver för Mikael hur han kom in i grottan där de håller hus. Han syftar på att han kom som en and men and i allmänhet, inte någon viss and.

I mitt material går obestämdhet och bestämdhet nästan hand i hand i båda språken. Endast tre satspar (nummer 161-162; *yhden – en*, 163-164; *yhden – en* och 165-166; *se - en*) är olika, den finska meningen innehåller en bestämd medan den svenska meningen har en obestämd form. Skillnaden mellan finskan och svenskan i nummer 161 och 163 kan bero på att ordet *yhden* verkar ange obestämd form även om det inte gör det. I nummer 165 kan

skillnaden bero på att författaren har valt att använda bestämd form men den finska meningen kunde lika bra stå i obestämd form utan att det gjorde någon skillnad.

Vanligen är den finska bestämdhetsmarkören *se* översatt till svenska med bestämd form av substantivet, t.ex. nummer 146; *mördaren*, 148; *liket* och 150; *pojken*. Det händer också att det används demonstrativpronomen, t.ex. nummer 152; *den där* mannen, 154; *det där*, 158; *de där* två killarna och 160; *den där* mannen. I nummer 144 (*Leo* känner jag) har objekt placerats först i satsen för att markera bestämdhet.

Den finska obestämdhetsmarkör *joku* är vanligen översatt till svenska med olika ord eller sätt att ange obestämdhet som t.ex. nummer 168; substantiv utan artikel, 170; *något slags* och 172; *en*.

Enligt detta kan jag konstatera att obestämdhet och bestämdhet har använts mycket likadant både i finska och i svenska, även om obestämdhet och bestämdhet inte är någon tal-språksmarkör i svenskan. Endast i tre fall av femton (nummer 161-165; *yhden – en* och *se – en*) har finskan bestämd form medan svenskan har obestämd form. Man kan alltid diskutera vidare om ordet *yksi* anger bestämdhet eller inte. Dessa markörer som gäller obestämdhet och bestämdhet förekommer både i tal bland unga och bland vuxna. Där finns det ingen skillnad mellan talargrupperna. Därtill har båda språken ungefär likadana sätt att ange obestämdhet eller bestämdhet i mitt material.

5.6 Satskonstruktioner

Det är vanligt att ett nekningsord eller ett verb står först i satsen före subjektet i finskt tal-språk. Det är även möjligt att nekningsordet fattas helt och hållet men då finns det andra ord, t.ex. *mitään* som negerar satsen. Enligt Viljanen (1994 s. 210-214) har svenskan rak ordföljd i huvudsats som börjar med subjekt. När satsen innehåller mer än ett adverbial brukar de stå i följande ordning: plats, tid och sätt. Huvudsatsen har alltid omvänd ordföljd när satsen börjar med något annat än subjekt eller om den står efter en bisats. Bisatsen har alltid rak ordföljd.

5.6.1 Nekningsord i början av meningen

173. *Eivät ole vastanneet.* (153)
174. *De har inte svarat på anropen.* (159)

Den finska meningen (ex. 173) börjar med ett nekningsord, vilket alltså är mycket vanligt i talspråk. Den svenska meningen har däremot en vanlig huvudsatsordföljd, även om man skulle ha kunnat börja med *inte* också i svenskan. I kontexten är det fråga om en situation där Onerva frågar om centralen har lyckats kontakta andra poliser. Centralen svarar nekande.

175. *En minä ole sillä tuulella.* (29)
176. *Jag är inte på humör.* (32)

Återigen börjar den finska meningen (ex. 175) med ett nekningsord medan den svenska meningen har rak ordföljd. Mikael's mamma vill inte ha sex med sin arga man och försöker undvika denna aktion genom att neka.

177. *Ei mulla ole sellasta fiilistä nyt että huvittais.* (204)
178. *Jag känner inte för det just nu.* (213)

I den finska meningen (ex. 177) står det ett nekningsord först och den svenska meningen har rak ordföljd. Polisen förhör Leo som inte är villig att berätta om någonting. Att Leo börjar med *ei* syftar på att han inte är intresserad av det som händer och försöker vara så nonchalant som möjligt.

179. *Ei se ole teidän Juho.* (134)
180. *Det är inte er Juho.* (139)

Nekningsordet står först i den finska meningen (ex. 179) medan den svenska motsvarigheten har rak ordföljd. En kvinna vill veta om den hittade dödade mannen är hennes son och polisen svarar nekande. Att polisen börjar satsen med ett nekningsord, tröstar troligen lyssnaren snabbare än om han hade börjat med subjekt.

181. *Eivätkä* ne suostu ilmoitusta tekemään, sisarukset... (64)
182. Och *de går inte* med på att göra någon anmälan, syskon som de är... (66)

Den svenska meningen (ex. 182) har, som vanligt, rak ordföljd och den finska meningen börjar med ett nekningsord. Harjunpää har avbrutit ett slagsmål mellan två syskon och tror efteråt att de säkerligen inte gör någon anmälan. Att han börjar satsen med ett nekningsord syftar troligen på att han har gett upp.

183. *Eihän* minuakaan saa enää kerrostalon katolle kirveelläkään... (188)
184. *Man får ju inte heller* längre mig upp på taket till ett höghus, inte för allt i världen... (196)

Det finska exemplet (ex. 183) har ett nekningsord i början av meningen medan den svenska motsvarigheten har rak ordföljd. Harjunpää tröstar sin poliskompis som har vägrat att komma in i grottan. Att han börjar med *eihän* gör satsen varmare och vänligare och försäkrar lyssnaren att det faktiskt inte gör någonting att han inte vågar följa med.

185. *En* minä muista. (141)
186. *Det minns jag inte*. (147)

I den finska meningen (ex. 185) står det ett nekningsord före subjektet vilket är rätt så vanligt i talat språk enligt Berg & Silfverberg (1997 s. 133). Den svenska meningen börjar med ordet *det* vilket förorsakar att meningen har omvänd ordföljd. Jag anser att den svenska versionen betonar mer det man inte kommer ihåg än den finska meningen som mer är bara ett konstaterande.

187. *Ei se voi soittaa poliiseja*. (48)
188. *Inte kan hon* ringa efter polis. (50)

Nu börjar också den svenska meningen (ex. 188) med ett nekningsord vilket är ovanligare. Eftersom den svenska meningen börjar med ett nekningsord har den också omvänd ordföljd. Översättaren har försökt efterlikna tal med denna placering. Mikael berättar för Ulla att hans mamma inte kan ringa efter polis eftersom hans pappa är polis. Att han börjar med ett nekningsord förstärker hans förtvivlan.

5.6.2 Relativpronomen

189. Se naiskyttä *ketä* yritti pysäyttää mut olis saannu lähtee mun perään. (180)
190. Jäntan *som* var snut och *som* försökte stoppa mig skulle gärna ha fått förfölja mig. (189)

Man kan använda många olika relativpronomen i tal och då gäller inte samma regler som då man använder relativpronomen i skrift. (Berg & Silfverberg 1997 s. 134) T.ex. *ketä* (ex. 189) är ett relativpronomen som kan användas i tal som relativpronomen men inte i standardspråk. Den svenska meningen har ordet *som* vilket är det vanligaste relativpronomenet (Viljanen 1994 s. 95).

191. Mun oli pakko sanoa että se olit sä *ketä* ajo. (84)
192. Jag var tvungen att säga *vem som* körde, att det var du. (87)

Den finska meningen (ex. 191) har *ketä* som relativpronomen medan den svenska versionen har *som* som relativpronomen. Detta betyder att den finska meningen har ett talspråkligt relativpronomen *ketä*, medan översättaren använder standardsvenska.

5.6.3 Förslag

193. *Jos* pannaan kuoonon sitä? (82)
194. *Tänk om vi skulle* ge honom på truten? (85)

Ordet *jos* fungerar på samma sätt både i skrift och i tal men i tal kan det också användas i början av förslag. (Berg & Silfverberg 1997 s. 135) Detta gäller i den finska meningen (ex. 193) som är ett förslag till att göra någonting. Den svenska meningen börjar med ordet *tänk* och efter det kommer en om-sats med *skulle*. Den svenska meningen innehåller likaså ett förslag, om vi skulle göra det och det. Jag anser att de båda satserna alltså innebär förslag, de innebär inte att det som sägs absolut skall göras. En grupp ungdomar funderar på vad de skulle göra med en ensam polisman och de gör olika slags förslag åt varandra.

195. *Jos minä lähden heti.* (135)
196. *Jag får väl lov att gå då.* (140)

Också i exempel 195 är det fråga om ett förslag, talaren menar att han kunde gå på en gång. Den svenska meningen innehåller sådana småord som *väl* och *då*. *Väl* syftar på ett antagande (NSSO 1995 s.1444). *Då* används som ett slags utfyllnadsord (ibid. s. 239) Talaren är lite tveksam om han skall gå eller inte eller så är han ovillig att gå överhuvudtaget.

197. *Jos ei rynnätä sinne suinpäin.* (142)
198. *Kanske vi inte ska rusa dit hals över huvud.* (149)

Det är likaså fråga om ett förslag i exempel 197, talaren säger att det kanske inte är en så bra idé att göra det de tänker göra. Den svenska motsvarigheten uttrycker samma sak eftersom meningen börjar med ordet *kanske*. Det är ett förslag att göra något annat än det som den tidigare talaren har förslagit.

5.6.4 Andra observationer

199. *Sitä ressuu kun juovuspäissään...* (37)
200. *Stackarn när han är full...* (39)

Den finska meningen (ex. 199) saknar verb helt och hållet men trots detta går det bra att förstå vad som menas. Den svenska meningen har verbet med, eftersom det inte går att säga meningen utan verb utan att det försvårar textens begriplighet.

201. *Että mä juoksin.* (81)
202. *Vad jag sprang.* (84)

Että i början av satsen (ex. 201), utan att inleda en bisats, innebär att det är ett känslouttryck (Berg & Silfverberg 1997 s. 135). *Vad* i början av den svenska meningen (ex. 202) är ett utrop som ger uttryck åt den känsla som en viss händelse åstadkommer hos talaren (Thorell 1973 s. 279). Här berättar Leo för Mikael om hur han måste springa för att komma undan polishunden. Både *että* och *vad* i början av satsen innebär ett känslouttryck.

På basis av mitt material kan jag konstatera att det är vanligt att den finska meningen börjar med ett nekningsord. Detta händer i åtta fall av femton i de finska meningarna men endast en gång i den svenska motsvarigheten (nummer 188; *inte* kan hon). Jag ser inget skäl till att man inte oftare kunde använda samma konstruktion som finskan, nämligen att börja med ett nekningsord, men kanske översättaren inte har velat göra så. De svenska meningarna har rak ordföljd men nummer 186 (*det minns jag inte*) har omvänd ordföljd. Detta kan bero på det att översättaren vill poängtera just det som talaren inte minns.

I två fall av femton är det fråga om relativpronomenet *ketä* som förekommer endast i talspråk, i standardspråk används det aldrig som relativpronomen utan endast som frågeord. (Berg & Silfverberg 1997 s. 134) I de svenska meningarna står alltid relativpronomenet *som*.

Tre fall av femton gäller förslag där ordet *jos* står i början av den finska meningen. I detta fall är det faktiskt fråga om förslag, inte om bisatser. Talaren föreslår att man skall göra ett eller annat, det är alltså ett förslag inte något påbud. De svenska meningarna har följande sätt att göra satsen till ett förslag: *Tänk om vi skulle* (nummer 194), användningen av småord *väl* och *då* (nummer 196) och *kanske* (nummer 198).

Andra observationer jag har gjort är nummer 199 som saknar verb och nummer 201 där ordet *että* används men inte i en bisats. Det är möjligt att det kan fattas verb i tal där det ändå går bra att förstå vad den andra menar. Den svenska motsvarigheten har ändå ett verb. *Että* används eftersom det förstärker känslorna bakom satsen där det används och den svenska motsvarigheten *vad* används i detta fall likadant.

Enligt min åsikt är de finska satskonstruktionerna talspråkligare än de svenska motsvarande satskonstruktionerna. De finska meningarna börjar ofta med ett nekningsord vilket inte förekommer i de svenska översättningarna. Satskonstruktionerna används både i tal bland unga och vuxna, det finns egentligen ingen skillnad mellan dessa grupper. Jag kan åter konstatera att finskan när det gäller satskonstruktioner är talspråkligare än svenskan då det gäller denna roman och mitt material.

5.7 Fula ord

I detta kapitel kommer jag att granska fula ord både i finska och i svenska. Jag tar också med eufemismer under denna rubrik. Det är intressant att ta reda på om sådana används överhuvudtaget. Likaså skall jag granska ord som används för att förnedra någon, även om ordet i sig inte skulle vara någon svordom. Jag delar ut svordomarna i mitt material i tre olika grupper, dvs. milda och kraftiga svordomar och eufemismer. Denna utdelning sker enligt mina egna subjektiva åsikter och känslor och kan orsaka att alla inte är eniga med mig när det gäller denna gruppering.

5.7.1 Att översätta svordomar

Svordomarnas denotativa betydelse är svår att definiera eftersom ordets egentliga innehåll inte är dess denotativa betydelse när ordet används som svordom. Det viktigaste kravet är just detta att ordets denotativa innehåll har ersatts om ordet skall användas som svordom. Enligt Kiuru och Montin är det denotativa hos svordomar, t.ex. känslotillståndet, som talaren vill meddela med att använda dem. Den denotativa och den konnotativa betydelsen överlappar varandra så mycket hos svordomar att det är svårt att skilja dem åt. Detta beror på att det denotativa innehåll som talaren vill att ordet skall överföra beror på det konnotativa som ordet väcker hos mottagaren. (Kiuru & Montin 1991 s. 41)

Det är inte en lätt uppgift att översätta svordomar eftersom många ordböcker inte ens noterar de tabubelagda ordens svordomfunktion, vilket betyder att man inte där kan hitta något motsvarande ord eller uttryck på målspråket. Då måste översättaren lita på sin språkkänsla för att kunna översätta svordomarna rätt, så att de inte blir för milda eller för starka. Översättaren måste vara medveten om svordomarnas styrka och uttrycksförmåga samt deras användningssätt både i käll- och målspråket. Detta kan man tyvärr inte lära sig i skolan eller läsa i en bok utan översättaren måste ha erfarenheter från det praktiska livet i båda språkmiljöer och han måste följa sin tid eftersom svordomarna hör till talspråket som förändras ständigt. (Kiuru & Montin 1991 s. 42-43)

Möjligtvis ligger den största svårigheten på det stilistiska planet. Både valet av ord och effekten av en svordom bestäms av faktorer i talsituationen som t.ex. vem som talar, vem personen i frågan talar till och hurdan omgivningen är. En bra översättare är känslig för

sådana faktorer. Det krävs en förmåga till inkännande i den beskrivna situationen, ett inkännande som till och med kan leda till inskjutandet av svenska svordomar där de fattas i originaltexten. (Ljung 1983 s. 295)

5.7.2 Milda svordomar

203. *Perhanan* hullut. (58)

204. *Förbannade* dårar. (60)

Perhana (ex. 203) är en ganska mild finsk svordom. Talaren är en vuxen man som talar till en grupp ungdomar. Han vill kanske inte använda för kraftiga ord när han tilltalar dem. Den svenska motsvarigheten är likaså ett rätt så svagt ord enligt min åsikt. Andersson poängterar att förbannelserna fungerar som en alldeles vanlig svordom. Eftersom förbannelserna inte egentligen används i dagens samhälle, uppfattar man dem som vanliga svordomar. Ordets kraft är beroende av hur starkt lyssnaren tror på dess makt. (Andersson 1985 s. 85-86)

205. *Saakeli* että mä jo odotin... (177)

206. *Fan* vad jag har väntat... (185)

Det finska ordet *saakeli* (ex. 205) är en svag svordom som hör till samma kategori som t.ex. *hitto*. Det är en svordom men för vissa människor är det ett vanligt ord och inte en svordom. Det svenska ordet *fan* är ett rätt så vanligt ord i de ungas tal då det gäller fula ord. Det kommer genast efter *jävel* i Kotsinas material som gäller frekvensen för svordomar. (Kotsinas 1994 s. 61) Jag antar att både den finska och den svenska versionen i detta fall är lika kraftiga. Mikael har varit orolig och väntat på Leo och när Leo äntligen kommer, känner Mikael sig väldigt lättad. Han svär kanske för att dölja att han har varit orolig för Leo.

207. Minkä *hiton* kundin? (50)

208. Vilken *jävla* kille? (52)

Den finska svordomen (ex. 207) är återigen rätt så svag och står här kanske endast som förstärkningsord för att uttrycka den irritation talaren känner. Ordet kan ha samma funktion

i den svenska versionen. Som Kotsinas (1994 s. 61) konstaterar är just denna svenska svordom vanligast bland de unga. Även i detta fall skulle jag konstatera att dessa ord är lika starka som svordomar.

209. No *hemmetti*... (21)

210. *Helvete* också. (22)

Det finska ordet (ex. 209) är ganska milt, det är mer ett konstaterande än någon svordom. Tammi (2002 s. 58) konstaterar att ordet är rätt så mjukt men tillräckligt hårt för att väcka respekt och empati. Den äldre generationen tycker ändå att ordet är en svordom som inte skall användas. Den svenska översättningen är däremot en riktig svordom som är kraftigare än den finska motsvarigheten.

211. Mitähän *pirua* siellä oikein on? (17)

212. Va *fan* är det som finns där? (19)

I den finska meningen (ex. 211) finns det en mild svordom. Ordet verkar vara mer ett uttryck för ett undrande konstaterande än något förbannelse, även om detta ord brukar räknas till de ord som är fula ord. Den svenska motsvarigheten är också ett ganska milt fult ord. Och det används dessutom rätt så ofta enligt Kotsinas (1994 s. 61).

5.7.3 Kraftiga svordomar

213. Ja *perkele*... (67)

214. Det var som *satan*... (69)

Perkele (ex. 213) är ett starkt ord som används här kanske för att uttrycka frustration. Det ger kraft till det man tänker och gör. Den svenska meningen har också ett kraftigt ord som är ett fult ord. Nu har båda språk tagit en kraftig svordom i bruk vilken möjligen ger uttryck för en större ilska än annars.

215. Mitä *saatana* sä tulet sotkemaan! (58)
216. Varför *i helvete* blandar du dig i det här! (61)

Det finska fula ordet (ex. 215) är relativt kraftigt. Det kan syfta på att talaren är väldigt arg när någonting inte går på det sätt han eller hon har tänkt sig. I detta fall beror det på att Harjunpää har kommit för att avbryta ett slagsmål och på att den ena av slagskämparna säger vad hon tycker om det. Den svenska motsvarigheten är likaså ett mycket kraftigt ord och anger troligen samma ilska som det finska ordet.

217. Älä sitten jäkätä *saatana*. (180)
218. Då ska du *för satan* inte tjata. (188)

Båda språk (ex. 217-218) har här samma svordomar. Ordet är väldigt kraftigt och kan återigen syfta på att talaren är antingen arg eller nervös. Leo är troligen både arg och nervös när han inte orkar lyssna på Mikael som funderar på varför han inte kunde låta bli att sparka mannen de dödade.

219. Voi *helvetin helvetin helvetin helvetti*... (177)
220. *Satan, satan, satan*... (185)

Talaren svär över att allting går just tvärtom mot vad det borde gå. I den finska meningen (ex. 219) upprepar talaren svordomen till och med fyra gånger vilket tyder på ytterst stor frustration och ilska. Genom att upprepa samma svordom flera gånger får man mera kraft bakom det man säger (Berg & Silfverberg 1997 s. 72) Den svenska meningen har endast tre upprepningar men meningen är säkerligen den samma. Översättaren har valt att använda ordet *satan* i stället för *helvete*.

221. Voi *vittu* sun kanssa. (115)
222. *Kyss fittan* med dig. (120)

Den finska meningen (ex. 221) innehåller en svordom som troligen är ganska vanlig bland unga nuförtiden, åtminstone enligt det man hör ute på gatan. Ordet syftar i detta fall på att talaren möjligen är irriterad på den människa han talar med. Den svenska meningen har likaså ett likadant fult ord. Detta uttryck förekommer inte i Kotsinas material vilket kan

betyda att de svenska ungdomarna inte använder just detta ord eller att det av ett eller annat skäl inte har hamnat med i materialet.

5.7.4 Eufemismer

- 223. Voi *myrkky*... (156)
- 224. *Allt ska då hända*. (162)

Det finska uttrycket (ex. 223) syftar på att något har hänt. Man kunde lika bra svära här men författaren har bestämt sig för att använda ett mildare uttryck vilket också är väldigt lämpligt eftersom talaren bara har glömt att ta nyckeln med sig för att kunna öppna dörren, bakom vilken han står. Att använda just ordet *myrkky* betyder att det som hänt är inte något man önskar skall hända utan det är något oväntat och negativt. Men det är ingenting så allvarligt att man borde svära riktigt hårt för det. Översättaren har bestämt sig för att talaren inte alls svär i den svenska meningen.

- 225. *Jumalallaa*, Timppa... (142)
- 226. *Herregud* Timo (148)

Det finska ordet (ex. 225) är egentligen inte ens något ord, det är kanske en eufemism för svordomen *jumalauta*. Att man har en eufemism här kan bero på att det som händer är något positivt, det behövs inget kraftigt ord här. I detta fall kan den svenska motsvarigheten till och med vara lite kraftigare än det finska ordet. Ord som har något med kyrka och religion att göra kan betraktas som svordomar även om just detta ord tycks vara en någorlunda mild svordom. Andersson (1985 s. 96) konstaterar att de himmelska svordomarna och uttryck som Herre Gud i viss mån är kvar i språket och används flitigt även idag.

5.7.5 Andra observationer

- 227. *Älä saatan?* (84)
- 228. Det var som *fan*. (87)

Den finska meningen (ex. 227) innehåller möjligen ett stavfel, jag antar att ordet borde vara *saatana* inte *saatan*. Om det inte är ett stavfel kan det vara en eufemism för det egentliga ordet som talaren menar inte vara så barskt som det annars skulle ha låtit. Om det är

fråga om en eufemism är den svenska motsvarigheten lika kraftig som den finska versionen, men om det är ett stavfel är den finska versionen kraftigare än den svenska. Det kunde också vara möjligt att talaren svär på svenska, vilket enligt min åsikt betyder att han inte vill svära så hemskt kraftigt. Jag svär själv på ett annat språk än finska om jag vill göra det mildare.

229. *Voi Jeesus.* (48)

230. *O, Jesus.* (50)

Att använda ordet *Jesus* (ex. 229-230) kan anses vara en svordom här just därför att det används som beklagande. Ulla får veta varför Mikael's mamma inte gör någonting även om hon vet att Mikael's pappa slår pojken. Eller kanske svordom är ett lite för kraftigt uttryck. Ordet räknas som ett fult ord i detta sammanhang i alla fall. På båda språk är ordet ändå rätt så milt (Tammi 2002 s. 95, Andersson 1985 s. 85).

231. *Huora se on!* (182)

232. *Hon är en hora!* (191)

Även om detta ord (ex. 231) inte är en svordom är det ett fult ord som underskattar kvinnor. I detta fall är det fråga om att talaren inte vill släppa sin kompis till en kvinna och bestämmer sig för att skälla ut henne för att kompisens inte skulle vilja gå till henne. Tammi (2002 s. 78) konstaterar att ordet är en "situationssvordom" som inte innehåller ett dugg manschauvinism. Den svenska översättningen har samma ord. *Hora* är inte bara ett kraftigt laddat ord utan likaså ett kraftuttryck. Ordet kan användas som allmänt nedsättande beteckning för vilken kvinna som helst. (Andersson 1985 s. 81)

Enligt min undersökning var min hypotes inkorrekt. De svenska svordomarna och fula orden var lika kraftiga som motsvarande finska. Nummer 210 (*helvete*) är till och med kraftigare än den finska motsvarigheten (*hemmetti*). Satspar nummer 227 (*saatan*) och 228 (*fan*) är litet svårt att bedöma men om jag antar att det inte är något stavfel så är det finska fula ordet lika kraftigt som det svenska ordet. Är det ett stavfel är det finska ordet mycket kraftigare än den svenska versionen.

I fem fall av femton (nummer 203; *perhana*, 205; *saakeli*, 207; *hiton*, 209; *hemmetti* och 211; *pirua*) innehåller den finska meningen en mild svordom. Den svenska motsvarigheten är i alla dessa fall likaså ett mildt fult ord. Likaså har den finska meningen i fem fall (nummer 213; *perkele*, 215; *saatana*, 217; *saatana*, 219; *helvetti* och 221; *vittu*) ett mycket kraftigt fult ord. Den svenska meningen har i dessa fall också ett kraftigt fult ord. I nummer 229 och 230 har författaren använt ordet *Jesus* som är ett fult ord eftersom talaren inte syftar på Jesus i den religiösa betydelsen. Beroende på kontexten kan detta ord fungera som fult ord eller inte men i detta fall tror jag att det är fråga om just den förstnämnda funktionen.

I nummer 223 (*myrkky*) och 225 (*jumalallaa*) är det fråga om eufemismer. Man använder ord som inte är fula ord i stället för fula ord men i samma funktion. Den svenska översättningen i nummer 224 innehåller inte ens någon eufemism utan meningen är bara ett konstaterande att det händer ett och annat i livet. Nummer 226 innehåller i stället ett uttryck *Herregud* som verkar vara till och med litet kraftigare än den finska motsvarigheten. Att jag har fått ett annat resultat än jag förväntade mig att få kan bero på att översättaren är finländare som troligen har påverkats av det finska sättet att använda fula ord.

5.8 Partiklar

Man använder många partiklar när man talar, på det sättet kan man uttrycka om man anpassar sig till det man har hört eller själv just sagt. En partikel kan också ensam vara ett svar eller en reaktion på någonting. Responspartikeln brukar vanligen stå i början av ett yttrande men den kan förekomma även i mitten av talet eller i slutet. Genom att reagera kan man uttrycka att man lyssnar på talaren men måste då byta partiklar och inte upprepa samma partikel hela tiden. Använder man samma partikel betyder det att man vill tala själv, inte lyssna på den andra personen. (Berg & Silfverberg 1997 s. 148) I detta kapitel skall jag granska just denna företeelse. Hur beter sig de finska partiklarna i tal och hur förekommer partiklar i den svenska texten? I några fall kommer jag att ha flera exempelmeningar än bara den som innehåller partikeln i frågan eftersom det ibland krävs mer text för att jag bättre skall kunna visa vad som menas.

5.8.1 Affix

- 233. Onkohan Mikael kotona? (143)
- 234. Är Mikael hemma? (149)

- 235. Mikähän sille oikein tuli? (97)
- 236. Vad tog åt honom? (101)

I de finska meningarna (ex. 233 och 235) finns det ett affix *-han/-hän* som står i slutet av ett frågeord vilket betyder att man inte endast frågar utan också undrar på samma gång (Berg & Silfverberg 1997 s. 156). De svenska meningarna (ex. 234 och 236) är däremot alldeles vanliga frågesatser som inte innehåller någon motsvarighet till den finska partikeln.

- 237. Mähän sanoin että mä flaidasin... (46)
- 238. Jag sa *ju* att jag hade fajtats... (49)

Den finska slutändelsen *-hän* (ex. 237) betyder att också lyssnaren känner den information talaren berättar om (Berg & Silfverberg 1997 s. 156). Den svenska meningen har ordet *ju* som innebär samma sak, talaren tror att lyssnaren redan borde veta det han nu säger.

- 239. Teithän sinä sen tahallasi? (54)
- 240. Visst gjorde du det där med flit? (56)

När slutändelsen *-hän* står i slutet av ett verb (ex. 239) är det fråga om vädjan (Berg & Silfverberg 1997 s. 156). Detta betyder att talaren vill veta om det är just så som han eller hon tror att det är, talaren vill endast vara alldeles säker på det. Den svenska meningen innehåller ordet *visst* vilket har samma funktion.

- 241. Tules katsomaan... (187)
- 242. Härkönen, *kom får* du se... (195)

-s i slutet av ordet *tule* (ex. 241) står där för att mjuka upp påbudet (Berg & Silfverberg 1997 s. 155). Den svenska meningen har likaså ett uppmjukande uttryck, det står inte bara

kom utan också en förklaring varför man skall komma, liksom i finskan. Finskan använder *-s* i slutet av ordet medan svenskan har ordet *få*.

243. *Odotas nyt...* (99)

244. *Låt mig se...* (103)

Återigen har det finska uttrycket (ex. 243) ett extra *-s* för att mjuka upp imperativen. Talaren verkar även vara litet funderande och vill inte fatta ett beslut för hastigt. Den svenska meningen är däremot en vanlig imperativ.

245. *Tulepa syömään nyt...* (201)

246. *Nu ska du komma och äta.* (209)

Den finska slutändelsen *-pa* (ex. 245) används för att mjuka upp påbudet. Vanligen använder man ändelsen när man talar uppifrån neråt i social mening, t.ex. en vuxen talar med ett barn. (Berg & Silfverberg 1997 s. 156) Den svenska meningen är likaså ett påbud men man kan inte se om talaren är arg eller inte genom att läsa texten. Eftersom jag vet att det finska påbudet är rätt så mjukt kan jag anta att också den svenska motsvarigheten är vänlig men utan kontext skulle det vara svårt att veta stämningen bakom texten. I denna situation vill talaren visa moderlig värme mot den hon tilltalar. Kontexten visar att talaren inte alls är arg, snarast tvärtom.

5.8.2 Partiklar som har en fast plats

247. *No joo.* (156)

248. *Ja, ja.* (162)

Enligt Berg & Silfverberg (1997 s. 148) betyder det finska uttrycket (ex. 247) att talaren har förstått vad den andra säger men vill inte ta ställning till det de talar om eller också kan det syfta på att man är litet oenig med talaren. Jag vill också tillägga att detta uttryck kan syfta på att talaren har fått nog och vill avsluta samtalet eller byta ämne. I detta fall är Harjunpää ivrig att komma undan fastighetsskötaren som talar och talar. Han konstaterar att han har uppfattat det som sagts och skall fortsätta med sitt arbete. Det svenska uttrycket betyder att talaren anger att han har uppfattat språkhandlingen (SAG 2 1999 s. 755)

249. *Joo-joo.* (45)

250. *Ja, ja.* (48)

Berg & Silfverberg (1997 s. 148) konstaterar att när man säger *joojoo* (ex. 249) betyder det att talaren vet tillräckligt mycket eller också att talaren inte vill fortsätta prata om ämnet i fråga. Ulla har lyssnat på Mikael som säger att när han är berusad tänker han inte på allt som inte är rätt i livet. Då tycker Ulla att det dags att byta ämne. Det svenska uttrycket innebär samma sak, talaren vill alltså sluta den diskussion som är på gång och hon har förstått det som sägs (SAG 2 1999 s. 755).

251. *No niin.* (71)

252. *Nå, vad heter du?* (74)

När man börjar en ny situation, t.ex. ett möte, brukar man börja med detta finska uttryck (ex. 251) (Berg & Silfverberg 1997 s. 150) I detta fall är det fråga om början av ett förhör. Den svenska meningen börjar med partikeln *nå* vilket betyder att talaren vill väcka lyssnarens uppmärksamhet (NSSO 1995 s. 826).

253. *No mitäs sitten?* (148)

254. *Och vad hände sedan?* (154)

Enligt Berg & Silfverberg (1997 s. 150) betyder *no* i början av ett yttrande att det skall komma någonting nytt eller så tar man en ny riktning i diskussionen. I detta fall (ex. 253) betyder det den sistnämnda situationen. Harjunpää lyssnar på två små pojkar som berättar vad de har sett och hört och han ställer hjälpande frågor. Den svenska versionen börjar med *och* vilket har det samma betydelse, enligt min åsikt.

255. – *No sen, stadissa sillon perjantaina. – Ai sen...* (50)

256. – *Ja, den där. När vi var i köpcentret i fredags. – Jasså, den...* (52)

I den finska meningen (ex. 255) står en partikel *ai* och upprepning av *sen* vilket betyder att talaren kontrollerar om han har rätt förstått vad som menas (Berg & Silfverberg 1997 s. 148). Den svenska meningen tycks ha ett likadant uttryck, partikel *jasså* och upprepning.

Talaren konstaterar att han vet vem eller vad som de talar om. Översättaren kunde ha använt partikel *aj*, vilket ändå tydligt är ett finlandssvenskt ord och därför han kanske har bestämt sig för att använda partikel *jasså* (SAG 2 1999 s.755). Jag anser att *jasså* är ett passande val eftersom den finska meningen innehåller liknande betoning som *jasså*, man kunde nämligen säga *vai niin* lika bra.

257. – Ja minä näin sen vielä aamulla sairaalassa... - *Jaa*. (119–120)

258. – Jag såg honom i morse på sjukhuset. – *Jaa*. (125)

Svaret *jaa* (ex. 257) syftar på att talaren inte kan veta exakt vad han eller hon borde svara eller hur han eller hon borde reagera. Det kan också syfta på att talaren inte delar åsikt med den andra. (Berg & Silfverberg 1997 s. 150) I detta fall tror jag att det är fråga om just det att talaren är osäker på vad hon borde svara. Harjunpää berättar för sin fru att den miss-handlade mannen har dött under dagen och frun vet inte hur hon skall reagera. Den svenska motsvarigheten verkar innehålla samma tvekan.

5.8.3 Andra observationer

259. *Kato*, servot pohjaan: i-hi-hii! (51)

260. Rrrm... *och* servobromsarna i botten: ihii! (54)

Det finska ordet *kato* (ex. 259) används för att fånga lyssnarens uppmärksamhet (Berg & Silfverberg 1997 s. 154). I den svenska meningen används i stället ordet *och* inte som något uppmärksamhetsväckande ord utan snarare som en fortsättning därför att talaren redan har börjat berätta om sina planer och för att han kommer att fortsätta.

261. Sä olet yks mäntti *ja*! (115)

262. Du är *också* en dåre! (120)

Den finska meningen (ex. 261) innehåller ordet *ja* som har samma betydelse som ordet *också*. Man kunde lika bra säga *kanssa* vilket skulle ha samma betydelse. I den svenska meningen har man använt just ordet *också*.

På basis av detta material kan jag konstatera att det ofta finns partiklar i båda språken. Endast i tre (möjligen fyra) fall (nummer 234; *är* Mikael hemma, 238; *vad* tog åt honom och 244; *låt* mig se) av femton är den svenska meningen en frågesats eller en konstaterande sats. Annars innehåller de svenska meningarna partiklar såväl som motsvarande finska. Jag säger möjligen fyra eftersom exempel 246 (*nu ska du komma...*) är svårt att tolka, även om jag är övertygad att partikeln har blivit översatt.

Den finska slutändelsen *-han/-hän* förekommer i fyra fall av femton (nummer 233; *onkohan*, 235; *mikähän*, 237; *mähän* och 239; *teithän*) och av dessa har den svenska motsvarigheten partikel i två fall (nummer 238; *ju* och 249; *visst*). Ett extra *-s* i slutet av ordet förekommer två gånger (nummer 241; *tules* och 243; *odotas*) och enligt min åsikt har den första satsen en svensk motsvarighet (påbudet är uppmjukat, *kom får* du se) medan den andra översättningen är imperativ utan uppmjukning (*låt* mig se).

Andra partiklar som jag har upptäckt är *no joo* och *joo-joo* (nummer 247 och 249) vilka båda har *ja, ja* som svensk motsvarighet, *no niin* och *no* (nummer 251 och 253) och deras svenska motsvarigheter *nå* och *och*. *Ai* (nummer 255) har en passande svensk översättning *jasså*. *Och* ersätter även den finska partikeln *kato* (nummer 259). Därtill finns det ännu två partiklar *jaa* och *ja* (nummer 257 och 261). *Jaa* är översatt med samma ord till svenska och *ja* har en väldigt passande svensk motsvarighet *också*.

5.9 Andra observationer

I detta kapitel skall jag granska andra talspråksmarkörer som jag har lagt märke till när jag har granskat språket i romanen. T.ex. demonstrativpronomen skiljer sig från standardspråk och de lyder *tää, toi, se, nää, noi* och *ne*. Likaså är det vanligt i talspråk att upprepa retoriskt för att göra det man säger mer betonat. (Berg & Silfverberg 1997 s. 16, 139) Jag skall också ta med några hälsingar och andra fraser i undersökningen.

5.9.1 Retorisk upprepning

- 263. *Kuulin kuulin.* (5)
- 264. *Ja, ja, jag hörde.* (5)

I den finska meningen (ex. 263) är det fråga om retorisk upprepning. På det sättet får talaren det han eller hon säger mer betonat. (Berg & Silfverberg 1997 s. 139) I detta fall är det troligen fråga om irritation som Mikael känner eftersom han måste upprepa det han säger när han svarar Leo. Den svenska meningen har likaså upprepning vilket också kan tyda på irritation. Lindström (1999 s. 136) konstaterar att det är svårt att tolka betydelsen hos en enskild interjektion men *ja* kunde betyda att den som talar har hört vad den andra personen säger. Detta stämmer åtminstone här, eftersom Mikael medger att han har hört och uppfattat det som sägs.

265. *Alas, alas!* (133)

266. *Ner med dig, den lossnar nog.* (138)

Den finska meningen (ex. 265) innehåller en retorisk upprepning och dess mening är ju att ge mer kraft åt det talaren säger. Här säger polisen till en åskådare att komma ner från trädet och försvinna. Den svenska meningen har i stället endast ett påbud.

267. *Ei hemmetti, ei hemmetti.* (23)

268. *Nej för fan, nej.* (24)

I den finska (ex. 267) texten upprepar man frasen *ei hemmetti* två gånger, kanske för att reflektera talarens förtvivlan. I den svenska texten upprepar man ordet *nej* vilket troligen har samma betydelse som den finska upprepningen. Det är alltså fråga om retorisk upprepning.

269. – Eks ollu Miku hieno? – *Oli oli.* (106)

270. – Inte sant Micke, fint! – *Ja, ja.* (111)

Den finska texten (ex. 269) innehåller återigen en retorisk upprepning som i detta fall troligen betyder att talaren är enig med den andra men inte orkar vara särskilt intresserad av det som den andra håller på med. Mikael skulle vilja vara ensam och inte hänga med Leo just nu. Den svenska texten har ordparet *ja, ja* som har samma betydelse. Enligt Lindström (1999 s. 136) betyder det svenska ordparet att talaren ger den ena personen lov att fortsätta med sitt tal. Det stämmer eftersom Mikael vill sitta tyst och om Leo måste prata så är det enklare att bara säga *ja, ja*.

5.9.2 Registernummer, andra siffror och bokstäver

271. Kyseessä on *Unto-Lauri-Heikki – kahdeksankymmentäkahdeksan*, valkoinen Ford Anglia... (66)
272. Det gäller *Urban-Lennart-Helge åttaåtta*, en vit Ford Anglia... (68)

I den finska meningen (ex. 271) räknar man upp bokstäver och nummer på en registreringsplåt enligt finska regler. Författaren har bestämt sig för att skriva *kahdeksankymmentäkahdeksan* med bokstäver även om man vanligen skulle ha så stora siffror skrivna som 88. Den svenska meningen har på motsvarande sätt siffrorna och bokstäverna på registreringsplåten.

273. *Kasi-ysi-ykkönen* kutsuu! (22)
274. *Ätta-nia-ettan* kallar! (24)

Den finska texten (ex. 273) ser ut som den också låter i tal. Författaren har troligen velat att uttrycket skall både se ut och låta så talspråkligt som möjligt. Den svenska meningen har likaså siffrorna skrivna med bokstäver och det låter väldigt talspråkligt också eftersom översättaren har använt *nia* i stället för nio och *ettan* i stället för ett vilka båda är talspråkliga former.

275. *Kuuleeko Kasi-ysi-ykkönen Kasi-kaks-nelosta* suoraan? (33)
276. *Ätta-nia-ettan* vänder sig till *åtta-två-fyra*. (35)
277. *Liittyy juttuun är-vee-ää per är per yksi-viisi-neljä-nolla kaksi...* (94)
278. I anslutning till ärendet *K-V genom R ett fem fyra noll två...* (98)

Siffrorna i de finska meningarna (ex. 275 och 277) är talspråkliga. Siffrorna kan antingen bli kortare eller längre än i den standardspråkiga formen t.ex. *yksi* => *ykkönen* som i *kasi-ysi-ykkönen*, när siffrorna förekommer i tal. Den svenska översättningen (ex. 276) har likaså talspråkliga former som *nia* och *ettan* men den andra siffraserien innehåller endast standardspråkliga former. Den finska texten (ex. 277) har ett talspråkligt uttryck vilket betyder att författaren har valt att skriva alla bokstäver just så som man också uttalar dem. Den svenska texten (ex. 278) har bokstäverna skrivna som de vanligen brukar skrivas.

279. Harjunpää *är-peestä*. (18)

280. Harjunpää från *krim*. (19)

Den finska meningen (ex. 279) har ett talspråkligt uttryck, *är-peestä*. Författaren har valt att skriva det som det sägs men han kunde också ha valt att skriva det på ett annat sätt, nämligen RP:stä eller han kunde ha använt den standardspråkliga formen, *rikospoliisista*. Den svenska motsvarigheten *krim* är en förkortning av kriminalpolisen. Man kan alltså tolka ordet *krim* som talspråk.

5.9.3 Hälsningar

281. *Moikka*. (48)

282. *Tjäna*. (51)

Den finska hälsningen (ex. 281) är rätt så vanlig bland ungdomar. Man brukar säga t.ex. *moi* eller *moikka*. Den svenska hälsningen är likaså vanlig bland de unga. *Tjäna* är en variant av *tjänare* och är en vanlig hälsning bland pojkar och män. (Andersson 2000 s. 5) I detta fall är talaren en pojke.

283. *Morjens*. (18)

284. *Hejsan*. (19)

Morjens (ex. 283) är en talspråklig finsk hälsning och dess motsvarande svenska översättning *hejsan* är också en talspråklig hälsning. Andersson (2000 s. 4) konstaterar att hälsningen *hejsan* ger ett personligt intryck och används därför ofta när man känner den man hälsar på.

285. *Moi*. (42)

286. *Hej*. (45)

Moi (ex. 285) är en vanlig finsk hälsning, åtminstone bland unga. Den svenska hälsningen verkar vara ganska standardspråkig och Andersson (2000 s. 4) bekräftar det genom att konstatera att *hej* är en neutral svensk hälsningsfras.

5.9.4 Talspråkliga former av namn

287. Se kääntyy *Manskua* pohjoiseen! (67)
288. Den vänder in på *Mannerheimvägen* och kör norrut! (69)

Den finska meningen (ex. 287) har ordet *Mansku* vilket syftar på Mannerheimintie. Det är antingen slang som används av helsingforsborna eller jargong som används av polisen i Helsingforstrakten. Den svenska meningen har ordets standardspråkiga form. Jag kunde ha detta exempel under rubriken 5.4.4 smeknamn, men jag föredrar att ha det här eftersom det inte är smeknamn på någon person som alla andra exempel där.

289. Mutta kun *Assalla* pyörii iltaisin jengiä kaikista kaupunginosista. (55)
290. Men om kvällarna finns det ju gäng från alla stadsdelar runt *stationen*. (58)

Det finska ordet *Assa* (ex. 289) syftar på stationen och är en förkortning av ordet *asema* och då också ett talspråkligt ord. Den svenska meningen innehåller endast standardspråk.

291. Mä juoksin *Steissille* asti. (81)
292. Jag sprang ända till *stationen*. (84)

Det finska ordet *steissi* (ex. 291) är ett slangord som betyder 'asema', sv. *station*. Den svenska meningen har ett standardspråkigt ord.

På basis av detta material kan jag konstatera att i fyra fall (nummer 263; *kuulin kuulin*, 265; *alas alas*, 267; *ei hemmetti ei hemmetti* och 269; *oli oli*) av femton innehåller den finska meningen en retorisk upprepning. Den svenska meningen brukar i sådana fall ha ordparet *ja, ja* (nummer 264 och 270). Det förekommer också ordet *nej* upprepat i mening nummer 268. Endast en gång händer det att den svenska meningen har en sats utan repetering, nämligen nummer 266 (*ner med dig*).

I fem fall (nummer 271, 273, 275, 277 och 279) av femton är det fråga antingen om registreringsnummer, andra siffror eller om bokstäver. När det gäller registreringsnummer (nummer 271; *Unto-Lauri-Heikki - kahdeksankymmentäkahdeksan* och 272; *Urban-Lennart-Helge åttaåtta*) har författaren följt de finska reglerna att räkna upp bokstäver på

skylten medan översättaren förstås har följt de svenska reglerna. När det gäller siffror (nummer 273; *kasi-ysi-ykkönen* och 275; *kasi-kaks-nelosta*) har båda språk talspråkliga former. I nummer 277 (*är-vee-ää per är*) använder författaren bokstäver så som man uttalar dem medan den svenska texten har standardspråkliga former. I nummer 279 och 280 har författaren bestämt sig för att använda ordformen *är-peestä* för att det också skall se ut som det uttals. Översättaren har likaså bestämt sig för att använda en talspråklig form och han använder ordet *krim* som är en förkortning av det ursprungliga ordet.

I mitt material finns det tre hälsningar (nummer 281; *moikka*, 283; *morjens* och 285; *moi*) och de är alla talspråkliga. De svenska motsvarigheterna är både talspråkliga och standardspråkliga, *tjäna* (nummer 282) är en talspråklig hälsning, *hej* (nummer 286) är en ganska standardspråkig hälsning och *hejsan* (nummer 284) står någonstans däremellan.

Slangartade ord förekommer i tre fall (nummer 287; *Mansku*, 289; *assa* och 291; *steissi*) av femton. Ett av dessa ord är ett namn på en gata och två av dem är olika namn för stationen. En vuxen talare använder ordet *assa* medan en yngre talare använder ordet *steissi*.

5.10 Översättarens förändringar i försöket att efterlikna talspråk

I detta kapitel kommer jag att granska hur översättaren har efterliknat talspråk i sin översättning. Det är nämligen möjligt att det finns sådana svenska meningar som är talspråkligare än den finska originalmeningen.

5.10.1 Användningen av svordomar

293. Onerva, me tullaan täältä kuin *jokin* majakkalaiva. (193)

294. Onerva, vi dyker ju upp som ett *jävla* fyrskepp. (201)

295. Mutta perhana että sä ajoit hyvin – mä ajattelin että sä olet *joku* Ruusperi! (84)

296. Men du körde fan så bra – jag tyckte du var som en *jävla* Rosberg! (88)

297. Mä tulin kuin *joku* sorsa. (178)

298. Jag kom ju som en annan *jävla* and. (187)

Översättaren har använt ordet *jävla* (ex. 294, 296 och 298) även om den finska meningen inte har någon svordom. De finska meningarna har orden *jokin* (ex. 293) och *joku* (ex. 295 och 297). Översättaren har försökt efterlikna talspråk genom att använda en svordom eftersom svordomarna betraktas som talspråklig form.

299. *Karmee paikka.* (156)

300. *För jävligt.* (162)

Den finska meningen har ingen svordom utan en stavningsändring, medan den svenska satsen (ex. 300) har ordet *jävligt* som markerar talspråk.

301. *Säkin taidat olla kunnan poika.* (116)

302. *Du tycks då vara en jäkla kille.* (121)

Översättaren använder ordet *jäkla* (ex. 302) som en vardaglig form och en försvagning av formen *jävla* (NSSO 1995 s. 551). Jag tror att översättaren har valt formen *jäkla* i stället för *jävla* eftersom talaren är Leo, som pratar med en man som råkade be om eld, och Leo försöker vara artig.

303. *Voi itku...* (20)

304. *O, jävlar...* (21)

Det finska uttrycket (ex. 303) är ganska milt och även standardspråkigt. Det svenska uttrycket är kraftigare och är även ett talspråkligt uttryck, *jävlar*.

305. *Iskiashermoo polttelee taas niin ettei tiedä miten päin tässä olisi.* (27)

306. *Ischiasnerven jävlas så jag varken vet ut eller in.* (29-30)

Översättaren har valt att använda verbet *jävlas* (ex. 306) som verkar vara talspråkligare än den finska motsvarigheten, *polttelee*.

307. Ja onks saletti ettei tästä *tuu mulle mitään?* (123)
308. Och det är alltså uppgjort att *jag inte får fan för det här.* (129)

Den finska meningen (ex. 307) har flera olika talspråksmarkörer men inga svordomar medan den svenska meningen har ordet *fan* som används för att markera talspråk i denna mening. Utan *fan* vore den svenska meningen en vanlig, standardspråklig mening. Översättaren vill troligen efterlikna talspråk eftersom talaren är en tonårig pojke som förhörs av polisen.

5.10.2 Användningen av slang och liknande uttryck

309. Se *vie* rahat ja viinat ja ruoat, se vie peitot sängystä! (158)
310. Han *snor* pengar, sprit och mat, täcken ur sängen! (165)

Den finska meningen (ex. 309) har personpronomen som den enda talspråksmarkören i denna mening. Eftersom man inte har lika bra möjligheter att representera talspråk i svenskan med personpronomen måste man försöka något annat och översättaren har bestämt sig för att använda det vardagligare verbet *snor* även om finskan har ett standardspråkligt verb, *vie*.

311. Nyt *mennään*, Miku. (109)
312. Nu *sticker* vi Micke. (114)

Författaren använder passivform i den finska meningen (ex. 311) för att markera talspråk. Detta är inte möjligt i den svenska meningen och därför använder översättaren det slangartade verbet, *sticker* för att markera talspråk.

313. Ja mihin sä muka *menet?* (181)
314. Och vart *sticker* du kantänka? (190)

Den finska meningen (ex. 313) är, utom personpronomen, standardspråklig medan den svenska meningen har ett slangartat verb, *sticker*, för att markera att det är fråga om talspråk.

315. *Ammu ittes.* (205)
316. *Gå och häng dig.* (214)

Polisen förhör Leo som inte vill samarbeta utan säger vad han vill för att visa att ingen får honom att tala. Författaren använder uttrycket *ammu ittes* (ex. 315) som troligen inte direkt passar in i svenskan. Översättaren har alltså valt att använda liknande uttryck, *häng dig*, som troligen är ett riktigare svenskt uttryck. Enligt Kotsinas (2003 s. 86) använder ungdomarna sådana uttryck som *gå och dränk dig* och *dra och häng dig*. Det är möjligt att *gå och häng dig* är lika fungerande som de andra uttrycken, eller att man inte använder sådant uttryck längre, även om man kan ha kunnat använda i början av 1980-talet. Innebörden är ändå samma som i finskan.

317. *Ole hiljaa.* (60)
318. *Tig!* (62)

Även om båda språk här har en standardspråklig form (ex. 317-318), anser jag att översättarens version anger mer talspråk än den finska motsvarigheten. Här säger polisen till en person i en grupp ungdomar att vara tyst när tonåringen försöker uppvigla de andra att hota polisen. Den svenska versionen är mera övertygande än den finska versionen.

5.10.3 Andra observationer

319. *Älä?* (117)
320. *Hursa?* (122)

Det finska uttrycket (ex. 319) är standardspråk medan den svenska motsvarigheten verkar vara talspråkligare. Det svenska uttrycket (ex. 320) är inte ett talspråkligt uttryck utan en interjektion som anger att talaren inte har förstått det som har just blivit sagt (SAG 2 1999 s. 755) Leo vill veta om mannen verkligen påstår att Leo är bög. Även om båda språken använder standardspråk, anser jag att det svenska uttrycket ändå är talspråkligare än den finska versionen. Här använder översättaren möjligheten att efterlikna talspråk medan författaren här har nöjt sig med standardspråk.

321. *Perkele...* (82)

322. *Perkele...* (86)

Det här är intressant eftersom *perkele* (ex. 322) inte är något svenskt ord men ändå har översättaren bestämt sig för att använda det. Det är möjligt att det är fråga om ett misstag men användningen av *perkele* sker också åtminstone en gång till i romanens svenska översättning. Ändå är det förstås möjligt att detta beror på ett misstag, vilket är mitt antagande. Det är även möjligt att översättaren vill ge kraft åt ordet och har därför valt att använda den finska versionen. Visst är det även möjligt att svenskspråkiga ibland svär på finska och översättaren har därför använt den finska svordomen. Benckert (1979 s. 51) konstaterar att det svenska slangspråket använder ordet men ganska sällan utan hänvisning till någon finsk anknytning. I romanen finns det inga andra anknytningar till Finland än att händelserna sker i Helsingfors. Det är säkert att alla finlandssvenska läsare kan förstå detta ord och troligen även ganska många svenska läsare förstår ordets betydelse.

På basis av mitt material kan jag konstatera att det är möjligt att finna talspråksmarkörer i den svenska texten även om man inte finner dessa markörer i den finska motsvarigheten. Man måste bara granska meningarna ur en annan synvinkel än annars. Jag har mest granskat finska meningar och sökt markörer jag hittat där i de svenska motsvarigheterna men för att kunna lägga märke till flera svenska talspråksmarkörer borde man först och främst granska de svenska meningarna.

På basis av dessa femton exempelmeningar kan jag konstatera att översättaren helst använder svordomar för att markera talspråk i svenskan. Detta händer i åtta fall av femton, nummer 294, 296 och 298 har alla *jävla*, 300; *jävligt*, 302; *jäkla*, 304; *jävlar*, 306; *jävlas* och 308; *fan*. *Jävla* och dess olika varianter är uppenbarligen översättarens favoritord som han använder nästan hela tiden. Endast en gång har han använt ordet *fan*. De motsvarande finska meningarna innehåller inte svordomar.

Fem gånger av femton använder översättaren slangartade ord (nummer 310; *snor* och 312 och 314; *sticker*) eller liknande uttryck (nummer 316; *gå och häng dig* och 318; *tig*). Då svenskan har ett slangartat ord har finskan ett standardspråkligt ord som i 309; *vie*, 311; *mennään* och 313; *menet*. Nummer 315 har *ammu ittes* som är ett slangartat uttryck och översättaren har använt dess svenska motsvarighet, *gå och häng dig*. Satspar 317; *ole hil-*

jaa och 318; *tig* har båda standardspråkliga former men enligt min åsikt är det svenska ordet på något sätt talspråkligare.

Därtill finns det ännu två talspråkliga former i de svenska exempelmeningarna, nämligen *hursa* i exempel 320 och *perkele* i exempel 322. Deras finska motsvarigheter har endast standardspråk, *älä* och *perkele*.

6 DISKUSSION OCH SAMMANFATTNING

Det är ganska uppenbart att Joensuu har lyckats bra med att skapa talspråkliga satser. Språket är lätt att förstå och läsa även om det inte kan vara just ett sådant språk man hör omkring sig. Det efterliknar talspråk eftersom det förekommer flera talspråksmarkörer i texten. Den svenska texten har däremot väldigt få talspråksmarkörer. Jag antog att det skulle ha varit flera. Talspråk förekommer i den svenska texten mest som slang och fula ord, därtill använder de båda språken partiklar och liknande markörer på samma sätt. Det är även möjligt att översättaren använder talspråksmarkörer i andra meningar än i de meningar som jag har undersökt och andra talspråksmarkörer än sådana som jag har undersökt.

Talspråk förekommer i mitt material i morfologi, i syntax och i lexikon. Den svenska texten däremot verkar inte vara annat än standardspråk i allmänhet. Slangord, några hälsningar och några andra exempelmeningar, t.ex. nummer 188 (*Inte kan hon...*), visar att det är fråga om talspråk.

När det gäller personpronomen måste jag konstatera att de är rätt så vanliga i den finska texten. Därtill förekommer objektsformer och possessivpronomen i mitt material. Jag antog att det finns flera talspråksmarkörer i svensk text gällande just personpronomen eftersom man ju använder sådana former som *mej* och *dej* i skriven text också.

Passivkonstruktionen är mycket vanlig när det gäller finskt tal men däremot förekommer denna konstruktion inte i svenskt tal. Detta förvånar mig inte eftersom man i regel vill veta subjektet när man talar svenska. I den finska passivkonstruktionen vet man oftast vem som gör någonting även om det inte sägs direkt eftersom den finska konstruktionen brukar innehålla också talaren själv och då är det inte viktigt att nämna subjekt separat. Passivkonstruktionerna i mitt material förekommer inte samtidigt och bara en gång händer det att den

svenska meningen innehåller en passivkonstruktion och inte den finska men annars är det alltid tvärtom.

Förändringarna i stavningen förorsakar att texten ser ut som talat språk. Joensuu har använt dessa markörer rätt så ofta i sin roman. Jag antog att det finns åtminstone några ändringar i stavningen även i svensk text men så är inte fallet i mitt material. Så händer endast en gång när det gäller den svenska texten, nämligen i nummer 64 (*sa* i stället för *sade*). När det gäller satskonstruktionerna är de finska konstruktionerna talspråkligare än de svenska motsvarande konstruktionerna. De svenska meningarna brukar ha rak ordföljd och ingenting som skulle tyda på att de markerar tal.

Enligt mitt material fungerar obestämdhet och bestämdhet likadant på båda språk, endast i tre fall av femton (nummer 161-165; *yhden – en* och *se - en*) har finskan en bestämd form medan svenskan har en obestämd form. Likaså fungerar partiklarna på samma sätt på båda språk, bara tre svenska meningar av femton har satser utan några partiklar. Jag förväntade mig inte att det skulle finnas partiklar eller liknande i svenskan så det överraskade mig litet att jag ändå kunde hitta så pass många partiklar i alla fall.

Joensuu har använt rätt så mycket slang i sin roman och en stor del av slangorden är sådana man använder i Helsingförstrakten vilket betyder att talet inte nödvändigtvis är lätt att förstå för någon som inte bor där. Slang förekommer också i svensk text även om inte lika mycket och ofta som i den finska originaltexten men det finns även mycket slang i den svenska översättningen. Detta förorsakar att den svenska texten verkar talspråklig. Smeknamnen har ofta blivit ersatta på det sättet att de låter svenskspråkigare än i den finska versionen. Då och då har översättaren låtit namnet stå i samma form som det är på finska och i vissa fall har han valt att ha det finska namnet i den egentliga formen även om det i den finska texten står som smeknamn.

De fula orden är den kategori som förvånar mig mest. Jag antog att svenskspråkiga svär mildare än de finskspråkiga men enligt mitt material var det inte alls så. De svenska fula orden är åtminstone lika kraftiga som motsvarande finska fula ord. I vissa fall är det svenska ordet till och med kraftigare. Aldrig händer det att det finska ordet skulle vara kraftigare än det svenska fula ordet. Som sagt kan detta bero på att översättaren är finländare eller på att jag har antagit fel hela tiden. Översättaren har mest använt svordomar för att markera

talspråk i svenskan. Därtill har han också använt några slangord och liknande uttryck. Vid svordomar och slangord är det vanligt att de motsvarande finska meningarna inte innehåller några svordomar eller slangord alls.

De andra observationer jag har gjort är talspråkliga på båda språk. Hälsningarna verkar vara talspråkliga enligt mitt material även på svenska. När man räknar upp siffror används det talspråk både i finska och i svenska. När det gäller bokstäver skriver författaren dem på samma sätt som de uttals medan översättaren skriver dem på det vanliga sättet som *K-V, R* eller så använder han olika sätt att ersätta bokstäverna t.ex. genom att skriva *krim*.

Det vore möjligt att fortsätta undersöka detta ämne även senare eftersom denna undersökning ju är rätt så kortfattad och det återstår flera intressanta frågor. Man kunde undersöka översättningsbyten mycket mera än vad jag har gjort i denna undersökning. Därtill skulle det vara intressant hur talspråksmarkörer förekommer om man skulle undersöka alla meningar i romanen, vilka markörer som förekommer oftast och vilka mest sällan. Man kunde även ha en nyare roman av Joensuu som material och jämföra om språket har förändrats under åren och hur i så fall.

LITTERATUR

Primärlitteratur:

Joensuu, Matti Yrjänä, 1983: *Harjunpää ja poliisin poika*. Helsinki: Otava.

Joensuu, Matti, 1983: *Polisens pojke*. Stockholm: Alba.

Sekundärlitteratur:

Andersson, Erik, 1994: *Grammatik från grunden*. 2 uppl. Uppsala: Hallgren & Fallgren.

Andersson, Lars-Gunnar, 1985: *Fult språk. Svordomar, dialekter och annat ont*. Stockholm: Carlsson Bokförlag AB.

Andersson, Lars-Gunnar, 2000: *Vi säger så*. Falun: Norstedts Ordbok.

Bayó Belenguer, Susana, 2001: *Teaching translation and the cultural context*. The Linguist, vol. 40, no. 3.

Benckert, Karl-Axel, 1979: *100 finska ord i svenska språket*. Stockholm: Fyndia.

Berg, Maarit – Silfverberg, Leena, 1997: *Kato hei puhekielen alkeet*. Helsinki: Finn Lectura.

Gibson, Haldo, 1978: *Svensk slangordbok*. Nacka: Esselte Studium.

Green-Vänttinen, Maria, 1998: *Ifyllnad i samtal*. I: *Samtalsstudier*. Meddelanden från institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet 1998. S. 71-96. Helsingfors: Helsingfors universitet.

Huhtala, Paula, 1995: *Från teori till praktik. Analys av översättningar från finska till svenska*. Oulu: Uleåborgs universitet.

Ikola, Osmo, 1972: *Kirjakieli ja puhekieli, yleiskieli ja murre*. Sananjalka 14. Suomen kielen seuran vuosikirja. Turku.

Ingo, Rune, 2001: *Aspekter på översättning av talat språk*. I: *Folkmålsstudier 40*. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi. 2001. S. 29-54. Helsingfors.

Ingo, Rune, 1991: *Från källspråk till målspråk*. Lund: Studentlitteratur.

Ingo, Rune, 1982: *Kääntämisen teoriaa ja sen sovellusta*. 3 uppl. Turku.

Ivars, Ann-Marie, 1998: *Konsten att svära*. I: *Samtalsstudier*. Meddelanden från institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet 1998. S. 105-119. Helsingfors: Helsingfors universitet.

- Kiuru, Leena – Montin, Riitta, 1991: *Om svordomar och deras översättning*. Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Uleåborgs universitet. Serie C nr 7. Oulu: Oulun yliopisto
- Kjellin, Olle, 1998: *Svensk prosodi i praktiken*. 9: e upplagan, 2: a tryckningen. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.
- Koskela, Lasse, 1997: *Matti Yrjänä Joensuu I: Aarnio, Ritva ja Loivamaa, Ismo: Kotimaisia nykykertoja*. Helsinki.
- Koskela, Lasse, 1990: *Suomalaisia kirjailijoita Jöns Buddesta Hannu Ahoon*. Helsinki: Tammi.
- Kotsinas, Ulla-Britt; 2003: *En bok om slang, typ*. Falun: Norstedts Ordbok.
- Kotsinas, Ulla-Britt, 1994: *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB.
- Larsson, Mats, 1992: *Från tjeckiska till svenska*. Översättningsstrategier för litterärt talspråk. Stockholm: Stockholm universitet.
- Lilius, Pirkko, 2001: *Litterärt talspråk i original och översättning*. I: *Folkmålsstudier 40*. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi. 2001. S. 55-72. Helsingfors.
- Liljestrand, Birger, 1983: *Tal i prosa*. 2. Kommunikationen i C. J. L. Almqvists novell Skällnora Qvarn. Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Umeå Universitet. Nr 24. Umeå: Umeå universitet.
- Lindström, Jan, 1999: *Vackert, vackert! Syntaktisk reduplikation i svenskan*. Studier i nordisk filologi 77. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Linell, Per, 1982: *Människans språk*. 2 uppl. Lund: LiberFörlag.
- Ljung, Magnus, 1983: *Fuck you, shithead! Om översättningen av amerikanska svordomar till svenska*. I: *Från språk till språk*. Sjutton uppsatser om litterär översättning. S. 277-295. Utg. Engwall G. & af Geijerstam R. Lund: Studentlitteratur.
- Ljung, Magnus, 1984: *Om svordomar. I svenskan, engelskan och arton andra språk*. Stockholm: Akademilitteratur.
- Miller, Jim – Weinert, Regina, 1998: *Spontaneous Spoken Language*. Syntax and discourse New York: Oxford University Press.
- Nieminen, Anna-Liisa, 1985: *Suomen intonaation identifointi ja diskriminointi*. Helsinki: Helsingin yliopiston fonetiikan laitoksen opinnäyteraportteja. N:O 3.
- Norstedts stora svenska ordbok*. 1995. 2 uppl. Stockholm: Språkdata och Nordstedts Förlag.
- Paunonen, Heikki, 2000: *Tsennaaks Stadii, bonjaaks slangii? Stadin slangin suursanakirja*. Helsinki: WSOY.

- Strömquist, Siv, (red.) 1992: *Tal och samtal*. Lund: Studentlitteratur.
- Studia, suomi-ruotsi-suomi*. 1997. Helsinki: Weilin+Göös.
- Svenska Akademiens Grammatik 2 Ord*. 1999. Stockholm: Svenska Akademien.
- Tammi, Jari, 2002: *Suuri Kirosanakirja*. 2 uppl. Jyväskylä: Gummerus.
- Tarkka, Pekka, 1989: *Suomalaisia nykykirjailijoita*. 4 uppl. Helsinki: Tammi.
- Teleman, Ulf, 1983: *Har tal- och skriftspråk olika grammatiker?* Nordlund 3. Småskrifter från institutionen för nordiska språk i Lund. Lund.
- Thorell, Olof, 1973: *Svensk grammatik*. Stockholm: Esselte Studium AB.
- Viljanen, Birgitta, 1994: *Nykyruotsin peruskielioppi*. 4 uppl. Jyväskylä: Gummerus.

Information över nätet:

- Internetkälla 1: <http://koti.welho.com/mikula/julkut.htm> (24.10.2002.)
- Internetkälla 2: Norrbom, Hans 1999: Inget nordiskt skyltfönster i Stockholm. (24.10.2002.) <http://www.norden.org/pin/9903/3.htm>
- Internetkälla 3: Nordisk Tidskrift 2001: Urho Kekkonen – Århundradets polemiker. (24.10.2002.) http://www.letterstedtska.org/NT1-01_artikel-Kekkonen.htm
- Internetkälla 4: Slangi.net. Periviita, Pirkko 2003: Piirteitä stadin slangista. (3.6.2005.) <http://koti.mbnet.fi/joyhan/H239.html>
- Internetkälla 5: Susning.nu 2004: Smeknamn. (1.9.2004) <http://susning.nu/Smeknamn>

Andra källor:

- Riimi-databas på huvudbiblioteket i Björneborg (19. 3. 2003)